

MUNKÁSÜGYI SZEMLE

KÖZLEMÉNYEK A MUNKÁSBIZTOSÍTÁS, A SZOCIALIS EGÉSZSÉGÜGY, A MUNKÁS-
VÉDELEM, A MUNKAVISZONY ÉS AZ IDE VONATKOZÓ JOGGYAKORLAT KÖRÉBŐL.

SZERKESZTI: KIS ADOLF.

TÁRSSZERKESZTŐK: Dr. STEIN FÜLÖP és Dr. HAHN DEZSŐ.

Megjelenik minden hó 10-én és 25-én. Előfizetési ár egy évre 20 korona.
Szerkesztőség és kiadóhivatal: Budapest, VII., Rózsa-utca 29. szám.
Telefon: 93-99. Postatakarékpénztári csekk-számla 24.911.

Kolera és pauperizmus.

A kolera a szegény emberek betegsége.

E héten Budapesten az ázsiai kolera több esetét állapították meg bakteriológiai és klinikai vizsgálati módszerekkel, tehát teljes biztonsággal. Tizenkét beteg van már a járványkórházban. E közül hat gyári munkás, három napszámos (egy lakója a menedékhelynek), egy épületmunkás, kettő uszályhajókormányos. Eddig négy ember halt meg Budapesten kolerában: egy gyári munkás, egy munkásnő, ki szemétkaparással foglalkozott és az újpesti szemétdombon találták halva, egy öreg »plánétás« asszony és egy zenész.

Mind szegény ember. Egy sem az élet derűs, ragyogó magasságaiban élők közül.

Az 1910-ik év folyamán Budapesten 8 ember halt meg kolerában:

N. I. 52 éves kocsis, lakott VI., Szabolcs-u. 23.

B. I. 48 » » » IX., Soroksári-ut 80.

A. K. 41 » hajófűtő » hajón.

R. I.-né 26 éves, matróz neje, lakott hajón.

H. I. 42 éves, matróz, lakott hajón.

K. I. 45 » napszámos, lakott Budafoki-út 27.

G. S. 41 » » » Kelenföldön.

B. I. 52 » téglagyári munkás, lakott Békásmegyeren.

Kizárólag a szegénysorsú népesség, a legszegényebb, dolgozó munkásság köréből, a szegény nép által lakta helyekről került ki ez a 8 áldozata a kórnak.

Szinte meglepően azonosak a viszonyok e tekintetben némely más hevenyfertőző kórnál, így különösen a kiütéses hagymáznál. Az 1910-ik évben Budapesten 30 ember halt el kiütéses hagymában. A fővárosi statisztikai hivatal szivességéből közlöm itt az elhaltak korára és foglalkozására vonatkozó adatokat:

1910-ben Budapesten küteges hagymában meghalt férfi: 15 éven aluli: 1 lakatos fia, 1 asztalos fia, 1 lakatosinas. 15-től 40 éves korig: 1 házaló, 2 gyári munkás, 2 fodrász, 1 lakatos, 1 napszámos, 2 kőműves. 40 évnél idősebb: 1 borügynök, 1 molnármester, 1 sapkászmester, 2 kocsis, 3 gyári napszámos. Nő: 15 éven aluli: 1 fuvaroskocsis gyermeke, 1 molnár gyermeke. 15-től 40 éves korig: 3 cselédleány, 1 postaszolga neje, 1 fuvaroskocsis neje, 1 háziszolga neje. 40 évnél idősebb: 1 closetfelügyelő, 1 mosónő-napszámos.

Mindezek úgyszólván kivétel nélkül a III., VI., VII. kerület külső végén, a menedékhelyen vagy a város külső, szegények lakta negyedeiben vagy a Budapest munkásproletariátusa által lakott szomszéd helységeken laktak.

Közelfekvő az ellenvetés, hogy ily csekély számú esetből messze-menő következtetést nem lehet vonni. Hiszen általában több a szegény ember, mint a jómódú, nincs mit csodálni azon, hogy a kolerás betegek között is több a szegény, mint a gazdag. Aztán véletlen is lehet, hogy ily aránylag csekély számú beteglétszámnál a beteg mind szegény ember.

Ezek az ellenvetések azért nem állják meg helyüket, mert az utolsó évtizedek nagy kolerajárványai alkalmával több oldalról, Európa különböző államaiban tudományos biztonsággal állapították meg, hogy a kolerajárványok a szegény népeesség járványai. Kőrösy József, Budapest székesfőváros statisztikai hivatalának volt igazgatója, az elsők egyike volt, ki: »Über den Zusammenhang zwischen Armuth und infektiösen Krankheiten« című munkájában nagy statisztikai anyag segítségével kimutatta, hogy a kolera, a »fekete rém« a szegények között aránytalanul nagyobb számban szedi áldozatait, mint a jómódúak között. Sőt ő még azt is kimutatta, hogy az összes halált okozó betegségek között a kolera az, melynél a szegénység a legnagyobb mértékben fokozza a megbetegedés és elhalás veszélyét.

Budapest halandóságát az 1886–1890-iki években tárgyaló nagyszabású munkájában Kőrösy behatóan foglalkozik a vagyonosság és a halálok, így különösen a vagyonosság és fertőző betegségek közti összefüggés kérdésével is. Ha e munka végkövetkeztetései nem is állják meg minden tekintetben a tudományos és elfogulatlan kritikát, a benne felhalmozott sok és értékes adat érdekes felvilágosítást ad némely fertőző baj epidemiológiai sajátosságairól. Ő kimutatta, hogy a szegénység, a zsúfolt pincelakás feltűnően nagy mértékben éppen a koleránál és a himlőnél mozdítja elő a megbetegedésre és halálozásra való hajlamosságot. Különösen jellemzőek a kolerára vonatkozó adatok. »A kolera fellépésére jellegző az a körülmény, hogy az 1886-ban kolerában elhalt 565 egyén közt volt napszámos, napszámosnő, munkás, munkásnő, szolga és cseléd, összesen 236, azaz 41,7%, míg ugyanaz a hat foglalkozás együttvéve az 1891-iki népszámlálás szerint az élő összlakosságnak csak 23,4%-át tette ki. 486.671 lakos közt 114.076 napszámos, napszámosnő stb.«

Hogy a nyomor egyik nagyon is elhárítható járuléka, a piszok, milyen hatással van a kolera terjedésére, azt Fodor, volt hírneves budapesti egyetemi tanára a higiéne nek mutatta ki. Ő reá mutatott arra, hogy gyomor-bélhurutok milyen mértékben fokozzák a koleramegbetegedésre való hajlamot és hogy ezek a gyomor-bélhurutok mily szorosán függnek össze a szegény nép rossz táplálkozási viszonyaival, tudatlanságával, a piszokkal, melyben él. Nyers, éretlen, romlott ételt eszik ez a népréteg, mely ételt a piszok és annak bomlási produktumai még élvezhetetlenebbé tesznek. Budapesten az 1866-iki és az 1872/73-iki kolerajárvány idején a tisztának talált házakban 10.000 lakosra csak 90 koleraeset jutott, a piszkosnak talált házakban pedig 420.

Gruber, a nagynevű német higienikus is megírta, hogy a kolera a szegénység betegsége.

Poroszországban a keleti tartományokban pusztított legjobban a kolera már oly időben is, mikor a kolera pandemia alakjában egész Európában elterjedt, és Oroszországban már szünőben volt, Oroszország szomszéd-ságának tehát már nagy jelentősége nem lehetett. A nyugati tartományokban alig volt kolera. Oka e feltűnő jelenségnek az, hogy Poroszország nyugati tartományai gazdagabbak, keleti tartományainak lakossága pedig általában sokkal szegényebb. Ezt számadatokkal bizonyítja Weichselbaum. Míg a keleti tartományokban 1885–1888-ig az adóhivatal kimutatása szerint 420 márkánál kisebb jövedelme volt a lakosság 31 (Bromberg) egész

54·7⁰/₀-ának (Königsberg), addig a nyugati tartományokban ezek száma a lakosok 11·8 (Düsseldorf) egész 20·4⁰/₀ (Trier) között ingadozik. Átlagban tehát a keleti tartományokban mégegyszer annyi embernek van 420 márkánál kisebb jövedelme, mint a nyugati tartományokban.

Ugyanilyen viszonyokat találtak az 1892-iki hamburgi járvány alkalmával. A legtöbb kolerás megbetegedés a 600 márkánál kisebb jövedelmű népesség közt fordult elő. A 600 márkától 800 márkáig terjedő jövedelmi osztályban már kisebb volt a halálozási arány, mert ebbe az osztályba a jómódú családoknál lakó cselédek tartoznak. Nagyon rossz a halálozási arány a 800 márkától 1.000 márkáig terjedő jövedelemmel rendelkező népességben, melybe a kisjövedelmű nős, vagy nőtlen munkások csoportja tartozik.

Ebben a csoportban 1000 élő közül megbetegedett 113, meghalt 61. Az 1000-tól 2000 márkáig terjedő jövedelműek csoportjában 1000 élő közül már csak 100 betegedett meg és 55 halt meg. Az 5000-tól 10.000 márkáig terjedő jövedelmű csoportban minden 1000 élő közül már csak 31 betegedett meg és 15·5 halt meg, az 50.000 márkánál nagyobb jövedelműeknél minden ezer közül már csak 6 betegedett meg és 5 halt meg.

A koleravibriónak ez az előszeretete a szegénység iránt természetesen nem véletlen jelenség.

A szegénység kísérői mindenütt a világon a lakások zsúfoltsága, a hiányos táplálkozás és tisztálkodás, a szenny és a tudatlanság, a higiénikus ismeretek teljes hiánya, a babonás félelem mindattól, ami régi bevett szokásokkal és előítéletekkel ellenkezik, ami új. A kolerabacillus, ha kiszárad, elpusztul. Nyirkos, nedves helyeken, piszokban jól tenyészik és virul.

A nyomor lakhelyei nedvesek és piszkosak. Így különösen a rossz lakásviszonyok azok, melyeknek hatása alatt legjobban terjed a kolera. Szűk lakásban a beteg ember szoros érintkezésben marad az egészséggel. A nedvességben, a piszokban a kolera bacillus buján tenyészik, nincs itt nap-sugár, amely kiszárítsa, elporlassza. Az 1892-iki nagy epidémia idején Hamburgban, Rumpf kimutatása szerint Harvestehude kerületben 1000 lakos közül 10 betegedett meg, 4·5 halt meg kolerában. Rotherbaum kerületben 11·5 betegedett meg és 6 halt meg. Altstadt-Norderteiben 34 betegedett meg, 17 halt meg. Bolivar-kerületben 40 betegedett meg és 24 halt meg. Ha az ember ezeket a kerületeket egymással összehasonlítja, akkor kitűnik, hogy az enyhe halálozású két első kerületben legtöbb a villaalakú, egylakásos, kertés lakóház, ez a lakóház típusa ebben a kerületben, míg a két utóbbi kerületben a sok emeletes bérkaszárnya az uralkodó típus. Míg az első két kerületben 90 – 180 m² alapterület jut egy lakosra, addig az utóbbiakban 16, legfeljebb 30 m² jut egy lakosra.

Ezek az adatok számszerűen is bizonyítják azt a köztudomású, tény, hogy a szegénység predisponál arra, hogy az ember járványos betegségben, kolerában betegedjék meg és haljon meg.

A járványok elleni küzdelem elsőrendű állami kötelesség. Az emberi elme legnagyobb diadalai közé tartozik az emberpusztító járványok megszüntetése, korlátozása. Nincs még oly emberi munka, amelynek eredményei oly fényesek, melynek gyümölcsei oly dúsak lennének. 1830-ban az első európai epidémia idején Franciaországban 55.000 ember pusztult el kolerában. 1863-ban egy mekkai zarándoklat néptömegében tört ki a kolera. 30.000 ember pusztult el. Az 1868-tól 1870-ig terjedő nagy európai epidémia idején több mint egy millió ember pusztult el kolerában. Mily eltörpülő csekélység ehhez képest egy nagy háború, egy világraszóló földengés emberáldozatainak száma. A járvány elleni küzdelem tehát nagy betétért folyik, mérhetetlen javaiért az emberiségnek.

A kolera elleni küzdelem fentebbi megállapításunk szerint a szegénység elleni küzdelemmel volna azonos. Ez annyit jelentene, mintha a küzdelem kilátástalan volna. A szegénység elleni küzdelemre a magántulajdonon fölépült társadalomnak ma még nincs fegyvere.

Mégis látjuk, hogy a kolera elleni küzdelem eredménnyel jár. Izgató látvány a modern állami szervezet hatalmi tényezőivel felfegyverzett tudomány küzdelme a járvánnyal. Elzárnak gyárat, városokat, öröket állítanak a hatalmas folyam őrzetére, kinyomoznak, elkülönítenek száz meg száz egészségesnek látszó embert, ezeket fürösztik, dezinficiálják, hogy egy beteg emberrel történt érintkezésükből a közösségre baj ne háramoljék. Felkeresik a szegénység hajlékait. Kilakoltatnak, tisztogatnak, fertőtlenítenek lakásokat, egész házakat, utcákat. Felvilágosító, oktató plakátok jelennek meg az utcasarkokon. Orvosok járják végig a piacokat. Elkobozzák az éretlen gyümölcsöt, fátolszöveggel takartatják le a kofák kosarait, hogy baj ne érje az élelmiszert. Impozáns ez a titáni küzdelem.

Mi a küzdelem lényege? Harc a piszok ellen, harc a lakászsufoltság ellen, harc a tudatlanság ellen.

Teljes elismeréssel adózunk a hatóságok lázas munkájának. Csak-hogy egy nyugtalanító kérdést még sem tudunk elnémitani. Miért csak most ez a lázas munka? Miért megy el a hatóság embere csak most a tömegszállások nyirkos odúiba? Miért tudnak csak most adni szellős szükségbarakot a népnek? Miért látják csak most a gyárat, a műhelyek szennyét, halált gőzölgő szemétdombjait? Miért takartatják le most a húst, a gyümölcsöt a kofák nyílt elárúsító helyein, hogy légyköpés, piszkos kéz fogdosása a szegény ember élelmiszereit be ne szennyezze. Miért gondolnak csak most a nép felvilágosítására, higiénikus nevelésére?

Fejlett és jól szervezett társadalomban az államnak, a városnak, a hatóságnak ez kötelessége minden időben, nem a már fenyegető, vagy bennünket már fojtogató járvány idején. A szegénységet meg nem szüntetheti a hatóság. De az elsőrendű kötelessége, hogy a tömegszállások egészségi és erkölcsi borzalmait meg ne tűrje, hogy nyers, romlott, undorító élelmiszerek árusítását lehetetlenné tegye, hogy gondja legyen arra, hogy a szegény ember tiszta lakáshoz jusson, vagy hogy lakóházából legalább eltakarítsassék a szenny, hogy láttassanak el e házak tisztességes klozettel, külön minden lakás számára, hogy legyen bőven víz ezekben a házakban, legyen vízvezetéke minden lakásnak, hogy legyenek népfürdők.

Jól átgondolt lakáspolitikai, a lakosság minden rétegének szükségleteire, legalább legégetőbb szükségleteire tekintettel levő élelmezési politika, küzdelem a pauperizmus legkiáltóbb kinövéséi ellen, a társadalmi politika eme legégetőbb kérdései a járvány elleni küzdelem alapkérdései is.

De a mi különleges viszonyaink közt ily politikát még csak a messze jövőtől lehet várunk. Ma legalább a legégetőbb szükséglet kielégítéséről kellene gondoskodni. Lakáshivatalokról, melyek az ipari termelés gócpontjaiban, tehát az ipari proletariatus lakhelyein állandóan intenzíve foglalkoznának a szegény népesség lakásviszonyaival, gyökeresen megszüntetve a szégyenletes és tűrhetetlen lakászsufoltságot, a modern államhoz és városhoz nem méltó lakás- és műhelyviszonyokat; erélyes egészségügyi szolgálatról, az élelmiszerek szigorú ellenőrzéséről. A nép egészségügyi neveléséről rendszeres előadások rendezése, egészségügyi múzeumok létesítése által.

Ezek nem utópiák. Mindez keresztülvihető. Sőt mi több. *Kötelesség* mindennek keresztülvitele. Nemcsak a vagyontalan, a járványveszélynek ezerszeresen kitett népmilliók iránt. Hanem kötelesség a népmilliók járványa által veszélyeztetett »felső tizezrek«-re való tekintettel is. Mert különben jogosnak látszhatnék az a szemrehányás, hogy csak az ezekre való tekintet mozgatja most meg ily impozáns erő kifejtésre a hatóságokat.

Teljesítse a kormányzat kötelességét minden időben a most kifejtett energia és aktivitás csak csekély töredékével is — akkor nem lesz szükség többé a járványelleni titáni küzdelmekre. Mert akkor talán nem lesznek többé kolerajárványok.

Dr. H.

Szükséges-e s mily irányban a szolgálati szerződésből eredő munkadíj követelésnek biztosítása?

Irta: **dr. Pap Dezső**, miniszteri osztálytanácsos.¹⁾

Az így megállapított kérdésnek jelentőséget főképp az a körülmény kölcsönöz, hogy a munkavállaló a munkát előrebocsátani, a munkaadó pedig a munkadíjat megfizetni csak azután tartozik (P. T. T. 1603. §.). Onként felmerül a kérdés, helyes-e egyáltalán az így megállapított teljesítési sorrend.

Kétoldalú szerződéseknél az általános szabály ugyan az, hogy a teljesítés az ellenszolgáltatás egyidejű megtörténtétől tehető függővé (P. T. T. 1158. §.). A szolgálati szerződésnél azonban ez a szabály azért nem alkalmazható, mert a munka teljesítése rendszerint jóval hosszabb időn át húzódó folyamatot feltételez, mint az ellenszolgáltatásé, a díjazásé. Hiányozván tehát a fizikai lehetősége annak, hogy a szolgálati szerződésnél a szolgáltatás és ellenszolgáltatás egy időpontban teljesíttessék, a jognak választani kell a közt a két lehetőség közt, hogy vagy a munkaadót kötelezze a munkadíjnak, vagy a munkavállalót a munkának előrebocsátására. Hogy a jog az utóbbi lehetőséget választja, annak — eltekintve attól, mennyiben járul a sorrend megállapításához a munkaadó nagyobb gazdasági ereje, erősebb társadalmi helyzete²⁾ — a kétféle szolgáltatás különbségében rejlő igen fontos oka van.

Figyelembe kell venni ugyanis, hogy a míg a munkavállaló erejét nem fordítja annak előállítására, a munka nem létezik; úgy, hogy ha vonakodik vagy nem képes azt előállítani, elesik egyáltalán a lehetősége annak, hogy a munkaadó az ő esetleg már teljesített szolgáltatásának a szerződésben kötelezett ellenszolgáltatását, a munkát megkaphassa. Viszont a munkavállaló önmaga teremti meg saját követelésének fedezetét, mert hiszen a munkatermelés javakban nyer megtestesítést, melyeknek értékéből a munkáért járó ellenszolgáltatás könnyen kivonható. Mai gazdasági belátáson alapuló ezzel a megfontolással magyarázható meg a jognak az a rendelkezése, melynek értelmében a munkavállaló saját szolgáltatását előrebocsátani tartozik.

Annak lehetőségét azonban, hogy a munkáért járó ellenszolgáltatásnak maguk a munkával termelt javak szolgáljanak fedezetül, az elv megvalósulását akadályozó több rendbeli körülmény ki is zárhatja; — a jognak egyik legfontosabb feladata tehát éppen annak megakadályozásában áll, hogy e zavaró körülmények a munkavállaló hátrányára ne érvényesülhessenek.

Megtörténhetik nevezetesen, hogy a munka felhasználása helytelen irányban történik, a termelés eredménye értéktelen vagy legalább is kisebb értékű, mint a reá fordított munkáért járó ellenszolgáltatás. Elveszhet így teljesen a munka díjazásának fedezete. De ha sikerült is a termelés, annak folytán, hogy az annak során előállított javak az ő rendelkezése alatt állnak, rosszhiszemű munkaadó elvonhatja azokat attól a rendeltetésüktől, hogy bennök a munkadíj is fedezetet találjon. A jognak fontos feladata ehhez képest, hogy az említett mindkét eshetőséggel szemben biztosítsa

¹⁾ Részlet az Országos Jogászggyűlés elé terjesztett véleményéből.

²⁾ Hogy nagyobb gazdasági erőnek, fölényesebb társadalmi helyzetnek örövendő munkavállalók ki tudják vinni, hogy az ő munkaadójuk teljesítsen előbb, arra — természetesen egyelőre még csak a vállalkozási szerződés keretében — például szolgálhatnak a nagy fuvarozási, közlekedési vállalatok.

a munkavállalót. Biztosítsa nevezetesen az előbb említett eshetőséggel szemben is, a mikor ugyanis nem mint a második esetben a munkaadó fizetési készsége, hanem a termelés céljának helytelen megállapítása folytán fizetési képessége forog szóban. Ő az ugyanis, aki a termelés célját és eszközeit saját érdekei szempontjából, saját belátása szerint és a munkavállaló megkérdezése nélkül állapítja meg: egyedül őt kell terhelni tehát a termelés sikeréhez fűződő felelősséggel is.

Biztosítani kell azonban a munkavállaló bérkövetelését más irányban is. Az a körülmény ugyanis, hogy a munkaadó a már teljesített vagyis immár az ő gazdasági céljaira átengedett munkáért járó, de még nem szolgáltatott munkabért fedezetül használhatja fel a munkavállalóval szemben bármily címen támasztott követeléseinek biztosítására, könnyen abba a helyzetbe juttathatja a munkavállalót, hogy munkájának ellenszolgáltatásától teljesen elesik. Már pedig, ha ezzel a munkás léte jut veszélybe, elesik a munkakifejtésnek lehetősége is. Nemcsak közvetlenül a munkás, hanem közvetve a társadalom létérdekét is szolgálja tehát a jog, mikor a megszolgált munkabérnek legalább a létfenntartásra szükséges részét a munkaadó mindenféle ellenkövetelésével szemben biztosítja a munkavállalónak.

*

I. A munkabért fenyegető többféle veszéllyel szemben a munkabér biztosításának legmesszebbre kiható eszköze a törvény oly irányú rendelkezése, mely a már teljesített munkának díjazása nélkül minél kevesebb munkának előrebocsátására kötelezi a munkavállalót.

A jognak ily irányú rendelkezése többféle szempontból is igen fontos a munkavállalóra. A munkabérből ugyanis ő életfentartásának költségeit fedezi, ezeket tehát hosszabb ideig nem nélkülözheti. Minél hosszabb ideig függőben tarthatja azonban a munkaadó a bér kifizetését, annál szorultabb helyzetbe juttathatja ezzel a munkavállalót; már pedig minél sürgősebb erre nézve, hogy béréhez hozzájusson, annál inkább rávehető annak eltűrésére, hogy megszolgált bérének legalább egy részeért annak másik részével megrövidíttesse magát. Bár fontos továbbá a jognak említett irányú állásfoglalása a vállalkozás balsikere folytán a munkavállalót érhető veszélyek elhárítása szempontjából is: hazai jogunkban a munkavállalónak ez az elsőrangú érdeke eddig még igen kevés méltánylásban részesült.

A P. T. T. a szolgálati szerződésről szóló fejezetben e tekintetben a következő rendelkezést tartalmazza: »A munkadíj a szolgálat teljesítése után, ha pedig időszakok szerint van meghatározva, egy-egy időszak — nap, hét, hó — eltelte után fizetendő. Évi fizetéssel alkalmazottak járandósága eltérő megállapodás vagy helyi szokás hiányában utólagos havi részletekben adandó ki.« (1603. §.)

Mindenekelőtt kétes, vajjon ez a szabály a munkaadó vagy a munkavállaló előnyére van-e egyáltalán megállapítva? Eltekintve a szakasz utolsó mondatától, a szövegezés módja inkább az előbbi lehetőségre enged következtetni, mert e szöveg csak arról szól, mely időpontnál nem kell előbb fizetni, de nem állapít meg záros határidőt a fizetésre. Legfőleg azt lehetne mondani, hogy ha a törvény még az évi fizetéssel alkalmazottak járandóságát is havonként kívánja kifizettetni, nem akarhatja a nap, hét, hó szerint megállapított munkadíj kiadásának sem hosszab idejű elhalasztását. Fel is téve azonban, hogy a szabály a fizetés időpontját mindkét fél érdekében állapítja meg úgy, ahogy megállapítja, egyáltalán nem nyújt az biztosítékot a tekintetben, hogy külön megállapodással vagy munkarenddel a bérfizetés a szabályban megjelölt időhatáron túl akármily messzire is kitolható ne legyen. Nem mondható tehát kedvezőnek ez a szabály még az időbérszerződés munkavállalójára sem, még kedvezőtlenebb azonban a szolgálati akkordszerződés munkavállalójára.

Ez utóbbi tekintetben minden korlátozás nélkül áll az az elv, hogy a munkadíj a szolgálat teljesítése után fizetendő. Első sorban is kétes, mit ért itt a Tervezet a »szolgálat« szó alatt, vajjon csak az egyes, esetleg

többször megismétlődő szolgálati aktusokat vagy az egyes szolgálati aktusoknak a szolgálati viszonyban egymáshoz fűzött, attól összetartott láncolatát? Tekintettel arra, hogy a szolgálati akkordszerződés tekintetében a T. más helyen (1616. §.) »szolgálati viszonyról« is beszél, talán joggal értjük itt a »szolgálat« alatt ellentétben a szolgálati viszonytal, az ennek tartalmát tevő egyes akkordokat. Igen ám, de egy-egy akkord elvégzése még ipari munkánál is — gondoljunk csak pl. egy lokomotív felszerelésére — aránylag igen hosszú ideig tarthat, még hosszabb ideig azonban mezőgazdasági munkánál, pl. a dohánykertészek munkájánál. Figyelemmel az akkordszerződésnek természetére, annak a munka tárgya szerint egymástól lényegesen különböző számtalan válfajára, első tekintetre bizonyára nehéznek látszik naptári időhatárokat megállapító szabállyal magában a polgári törvénykönyvben biztosítani a munkavállalót az ellen, hogy bérére túlsokáig ne kelljen várnia. De a legkevesebb, amit magától a polgári törvénytől is várni lehet, mégis csak több annál, mint amit az 1603. §-ában ad a szolgálati akkordszerződés munkavállalójának. A legkevesebb az, hogy alkalmazza az ő követelésére is azt a rendelkezést, melyet 1636. §-ában alkalmaz a védelemre bizonyára jobban rá nem szorult vállalkozóéra, amely rendelkezés szerint t. i.: »Az ellenérték a mű átadásakor fizetendő. Ha a mű részekben adandó át és az ellenérték az egyes részek szerint van meghatározva, a fizetésnek az egyes részek átadásakor kell történnie«. Persze, e rendelkezés alkalmazhatóságának feltétele, hogy rendszeresítse a törvény a szolgálati akkordszerződés tekintetében is az »átadás« jogintézményét, — erről mint a bérkövetelések biztosításának lényeges feltételéről szólunk majd még alább. Arról pedig, hogy az akkordmunka ellenértéke az egyes részek szerint legyen megállapítva, amint azt számos tarifaszerződés igazolja, gondoskodott már eddig is a gyakorlati élet.

A gyakorlati élet régen túlszárnyalta már különben a P. T. T.-nek azt az itt tárgyalt rendelkezését is, mely szerint a munkadíjat csak a szolgálat teljesítése után kell fizetni. Az iparban, de bizonyos munkák tekintetében a mezőgazdaságban is meg szoktak állapodni a felek, hogy az akkordmunkának fokozatos előrehaladásával az akkordösszbérnek egy-egy megfelelő részét időközönként kiadja a munkaadó. Kifejezetten erre utal pl. a dohánytermelők és a dohánykertészek közötti jogviszonyok szabályozásáról szóló 1900. évi XXIX. törvénycikk 4. §. b) pontja, mely szerint ugyanis a felek közt kötendő szerződésnek tartalmaznia kell egyebek közt annak megállapítását is, hogy a dohánykertésznek készpénzben és terményben mily időszakokban, mily összegű előleg kiszolgáltatására van igénye. Külön megállapodás nélkül azonban nem követelhet előleget a munkavállaló, még kevésbé állapítják meg természetesen törvényeink a követelhető előleg nagyságát. Már pedig éppen e jog biztosításának szükségéről van itt szó.

A munka különleges nemeivel foglalkozó különleges törvényeink sem gondoskodnak a munkavállaló oly irányú biztosításáról, hogy a bérfizetés időpontja túlságosan kitolható ne legyen. Míg pl. a német kereskedelmi törvény 64. §-a, éppen úgy, mint a magántisztviselők szolgálati viszonyáról szóló osztrák törvény 15. §-a szerint a kereskedelmi alkalmazott bérét a hó végén ki kell fizetni, az oly megállapodás pedig, mely szerint a fizetésnek később kellene történni, semmis; míg továbbá a német ipari perrendtartás 119a §-a felhatalmazza legalább a községeket oly szabályrendelet alkotására, mely szerint iparossegédeknek a bért vagy legalább az arra adott előleget oly állandó időközökben kell kifizetni, melyek egy hónapnál hosszabbak és egy hétnél rövidebbek nem lehetnek: nálunk a különböző szolgálati viszonyokat tárgyaló törvényeink egyike sem tartalmaz a munkavállaló ily irányú védelmére szolgáló hatásos rendelkezést. Távolról sem közelítik meg a munkavállaló itt szóban levő érdekének biztosítását még azok a különleges törvényeink sem, melyek egyáltalán foglalkoznak e kérdéssel. Egyetlenegy oly törvényünk van, mely a bérfizetés legkésőbbi idő-

pontját szabatosan megállapítja. Ez a már említett 1900 : XXIX. t.-c., melynek 18. §-a büntetés terhe alatt kötelezi a munkaadót, hogy összes dohánytermése beváltási árának folyósítása után legkésőbb 15 nap alatt, ha pedig a szerződés időközben megszűnt volna, a szerződés megszűnésekor, a dohánykertészszel elszámoljon; az elszámolást a dohánykertésznek írásban átadja és azt, ami az elszámolás szerint a dohánykertésznek jár, megfizesse; ha pedig a dohánykertész azt bármely okból át nem vehetné, vagy el nem fogadhatná, a törvény szerint illetékes elsőfokú hatóságnál készpénzben letétbe helyezze. Már a birtokos és a gazdatiszt közötti jogviszonyok szabályozásáról szóló 1900 : XXVII. t.-c. 8. §. második bekezdésének, úgyszintén a gazda és a gazdasági cseléd közötti jogviszony szabályozásáról szóló 1907 : XLV. t.-c. 21. §. második bekezdésének az a rendelkezése, mely szerint a terményekben járó javadalmazást előleges, a készpénzbeni javadalmazást pedig utólagos negyedévi részletekben kell kiszolgáltatni, csak más megállapodás hiányában érvényesül. Valamint az 1884 : XVII. t.-c.-be iktatott ipartörvénynek csupán a gyári munkásokra korlátozott 118. §-a szerint is a gyáros munkása bérét, csak ha másképp nem egyezkedett, köteles hetenként kifizetni. Igaz ugyan, hogy e törvény 113. §-a szerint a munkarendnek tartalmaznia kell a leszámolás idejére és a bér kifizetésére vonatkozó határozmányokat is, kötelező rendelkezést azonban a bérfizetés időpontja tekintetében ez a törvény sem tartalmaz. Hogy pedig ez nem lehetetlen, például szolgálhat arra a fentebb felhozott külföldi törvényeken és az 1900 : XXIX. t.-c.-en kívül az 1908. évben közzétett ipartörvénytervezet is, mely 353—357. §§-aiban az ipari munkások, 386. §-ában pedig a fontosabb teendőkkel megbízott alkalmazottak tekintetében, ha nem is mindenben kifogástalanul, de mindenesetre elismerést érdemlő cézzal, szintén záros határidőt állapít meg a bérfizetésre.

Midőn tehát azt látjuk, hogy a szolgálati szerződés munkavállalójának ezt a rendkívül fontos érdekét úgy P. T. T.-ünk, mint a szolgálati szerződések különböző válfajaival foglalkozó különleges törvényeink is ennyire gondozatlanul hagyják, bizonyára megértjük a kívánalmat, mely jogrendszerünk e hiányának orvoslására irányul. Ki kell egészíteni e szempontból első sorban magát a P. T. T.-t. Történhetnék pedig ez talán a következő elvek szem előtt tartásával:

Az 1601. §. második bekezdése szerint a munkadíj mennyiségét megállapodás és hatósági díjszabás nemlétében a helyi szokás határozza meg. Ki kell terjeszteni ezt a rendelkezést a bérfizetés időpontjának megállapítására is; és pedig annyival inkább, mert a bér mennyisége és a bérfizetés időpontja közt benső kapcsolat létezik: *Bis dat, qui cito dat.* Jobb ma a veréb, mint holnap a tuzok.

Ez azonban nem elég. Meg kell vonni magában a törvényben a megállapodásnak, hatósági megállapításnak és szokásnak korlátait is. A bér-megállapítás különböző módozataira való tekintettel bizonyos részletezés nélkül ez nem lehetséges. De ha van szerződési típus, mely nemcsak ebben, hanem más egyéb kérdésekben is, melyekre itt persze ki nem térhetünk, megérdemli a mélyebben szántást, korunkban az éppen a szolgálati szerződés. Különbséget kell tenni nevezetesen első sorban a szerint, amint idő- vagy szakmányberről van szó. Mindkettő tekintetében különbséget kell tenni továbbá a szerint, amint bizonyos időre, illetve munkateredményre absolute, avagy csak relative, pl. egy napnak, hónapnak vagy évnél, illetve egy-egy ügyletnek hozadékához vagy tiszta nyereségéhez viszonyítva megállapított berről van-e szó. Szakmánymunka tekintetében pedig különbséget kell tenni végül a szerint, vajjon a munkaadó felügyelete alatt folyik-e az vagy sem. Ehhez képest:

1. Időbérnél:

a) az óra, nap vagy hét szerint megállapított munkabér legkésőbb hetenként, a hó vagy év szerint megállapított munkabér legkésőbb havonként fizetendő;

b) a napi vagy heti hozadék vagy tiszta nyereség arányában megállapított munkabér legkésőbbben kéthetenként, a havi, illetve évi hozadék vagy nyereség arányában megállapított munkabér pedig az illető hónapot, illetve évet követő két hét, illetve egy hó alatt fizetendő.

2. Szakmánybérnél:

a) a munkabér legkésőbbben az átadáskor (a munkaeredmény megállapításakor), ha pedig átadás nem fordulhat elő, akkor fizetendő, mikor a munkaadó a munka befejezéséről értesül;

b) ha azonban a munka a munkaadó felügyelete és irányítása alatt folyik, a munkaadó a munka természete szerint megállapítandó, egy hónapnál azonban nem hosszabb időközönként oly összegű bérelőleget tartozik fizetni, mely vagy a végzett munkára eső időbérnek, vagy pedig a szakmánybér oly része háromnegyedének felel meg, mely az össz-bér és az össz-munka egymáshoz való viszonya szerint a végzett munkára esik;

c) amennyiben pedig végül a szakmánybér az ügylet hozadéka vagy tiszta nyeresége arányában van megállapítva, a munkabér legkésőbbben a hozadék vagy tiszta nyereség bevételezését követő két hét alatt fizetendő.

Nem állítom azt, hogy a bérfizetés időpontjának még behatóbb részletezése nem lehetséges és ha lehetséges, hogy az nem kívánatos. Nem állítom viszont azt sem, hogy a munkatárgyát tekintve, nincsenek oly különleges munkaszerződések, melyek tekintetében, figyelemmel a két fél gazdasági helyzetére és a munka természetére, a bérfizetés időpontjait a felállított szabályoktól eltérően nem kellene megállapítani. Bizonyos azonban, hogy a törvény teljes hallgatásával szemben az említett szabályok felállítása még az esetben is lényeges haladást jelentene, ha a munkavállalók bizonyos csoportjainak sikerült már eddig is a bérfizetés esedékességének ideje tekintetében a javasolt szabályokban megállapítottaknál kedvezőbb feltételeket kieszközölni. Ha pedig különleges tárgyú szolgálati szerződések tekintetében különleges szabályok szükségesek, ezek megvalósítása az illető szerződéseket tárgyaló különleges törvényeknek feladata.

II. A szakmánybér esedékességének időpontjául a 2. a) p. alatt javasolt átadáshoz a munkabérkövetelések biztosítása szempontjából még további jogkövetkezményeket is kellene csatolni. Átadás alatt ugyanis a szolgálati akkordszerződéssel kapcsolatban a teljesített munka eredményének, a munkaeredmény mennyiségének és minőségének, éppen úgy, mint a vállalkozási szerződésnél, a szolgálati akkordszerződésnél is nélkülözhetlen megállapítását, illetve megmérését értem. És így a munkaeredmény megállapításához a szolgálati szerződésnél is hozzá vélem fűzhetni, ha nem is a veszélyviselés tekintetében, de egyebekben a vállalkozási szerződésen alapuló átadás jogkövetkezményeit.

E jogkövetkezmények ugyanis éppen az itt tárgyalt kérdés, t. i. a munkadíj követelés biztosítása szempontjából igen közelről érdekelnek bennünket. Egyik az, hogy a munkadíj a mű átadásakor válik esedékessé (1636. §.). A másik az, hogy az átadással kapcsolatban a megrendelő elfogadási nyilatkozat tevésére kötelezhető, ez utóbbinak jelentősége abban állván, hogy annak megtétele után a megrendelő a mű hiányosságára alapítható jogait, — bizonyos minősített esetektől eltekintve, eltekintve t. i. attól az esettől, ha a hiány az elfogadáskor felismerhető nem volt, vagy a vállalkozót rosszhiszeműség terheli — többé nem gyakorolhatja (1635. §.). A harmadik jogkövetkezmény pedig végül az, hogy a mű átadásával kezdődik az az általánosnál jóval rövidebben megállapított elévülési idő, melyen belül a megrendelő, kitől elfogadási nyilatkozatot nem kértek, a nem rosszhiszemű vállalkozóval szemben a mű hiányosságára alapított követeléseit érvényesítheti (1631. §.).

Az átadás e jogkövetkezményeiben a vállalkozónak juttatott véde-

lemre a vállalkozónál bizonyára nem kisebb mértékben rászorul a szolgálati akkordszerződés munkavállalója is.

Láttuk már fentebb, miért fűződik neki fontos érdeke ahhoz, hogy a munkaadó a munkadíj kifizetésével őt hosszú ideig ne várakoztathassa és hogy a jog záros határidőt állapítson meg arra. Már pedig, ha az időszak szerint megállapított munkabér kifizetésének határidejéül a munka mérésére szolgáló időszak elteltét vesszük, akkor a munkaeredmény szerint megállapított bér fizetésének időpontja sem tehető későbbre a munka mérésére szolgáló munkaeredmény megállapításánál.

Nagy és jogos érdeke fűződik azonban a munkavállalónak ahhoz is, hogy a már teljesített szolgálatának hiányosságára alapítható követeléseit se érvényesíthesse vele szemben az általános elévülési idő leteltéig a munkaadó. Nem engedhető meg nevezetesen, hogy a munkavállalónak valamely későbbi kifogástalan szolgálatára alapított bérkövetelését sokáig veszélyeztethesse a munkaadónak oly ellenkövetelése, melyet az a munkavállaló egy esetleg már régi szolgáltatásának állítólagos hiányosságára alapít. Kellő védelmet e tekintetben korántsem nyújt ugyanis a szolgálati szerződés munkavállalójának a P. T. T. 1277. §-a, mely szerint ugyanis: »Ha a hitelező a neki teljesítésül felajánlott szolgáltatást elfogadja, utólagos kifogásolás esetén őt terheli annak bizonyítása, hogy a szolgáltatás meg nem felelő vagy hiányos volt.« Nem szabad ugyanis feledni, hogy a szolgálati szerződés munkavállalóját még hiányos szolgáltatás, sőt a szolgáltatás teljes elmaradása esetében is megilleti a munkadíj, ha a szolgáltatás hiányosságáért vagy teljes elmaradásáért ő nem felelős (1604. és 1605. §§.). Bár követelésének igazolására a munkaadó tartozik is tehát bizonyítani a munkavállaló szolgáltatásának hiányosságát: annak bizonyítása, hogy felelősség a beigazolt hiány miatt őt nem, sőt esetleg éppen magát a munkaadót terheli, mégis csak a munkavállaló kötelessége. Minél később kerül azonban a sor ennek bizonyítására, a munkavállaló bizonyítási feladata annál nehezebbé, míg végül az esetek túlnyomó részében teljesen lehetetlenné is válik.

A munka hiányosságára alapítható követelések számára rövid elévülési idő megállapítása tehát a méltányosság elemi követelményének felel meg és pedig annyival inkább, mert hiszen a szolgálati szerződéssel kötelezett munkának teljesítése az esetek túlnyomó részében a munkaadó felügyelete alatt történik, ki a szolgálat teljesítésének módját ekkép folyton ellenőrizheti és irányíthatja. Ha figyelembe vesszük továbbá, hogy a jog a szolgálati szerződés munkavállalójának bérkövetelését még több eshetőséggel szemben biztosítja, mint a vállalkozóét (l. a P. T. T. 1065. §-t és 1638. §-ának második bekezdését): akkor következetlenségnek és logikai ellenmondásnak is kell tekintenünk, ha ez eshetőségek fennforgásának bizonyítására nem ad a szolgálati szerződés munkavállalójának legalább oly lehetőséget, mint a vállalkozónak. A P. T. T.-nek ez a hiánya annál érezhetőbb, mert egyfelől a munkavállaló bérkövetelését az általánosnál igenis rövidebb elévülési időhöz köti a P. T. T. (1328. §. 6. p.), ellenben a szolgálat nem teljesítésére vagy hiányosságára alapított követeléseknek az általánosnál rövidebb elévülési időre való szorítását elmulasztja nemcsak a P. T. T., hanem a szolgálati viszony különleges válfajaival foglalkozó különleges törvényeinknek valamennyije is.

Ahhoz azonban, hogy e követeléseket az általánosnál rövidebb elévülési időhöz kösse a jog, az elévülés kezdőpontjának megállapítása is szükséges. Kezdőpontul pedig leghelyesebben a munkaeredmény átadásának, ha tetszik: megállapításának időpontja választható. A munkabér esedékessé váltán kívül a munkavállaló ellen támasztható, annak bérkövetelését fenyegető követelés rövid elévülési idejének megkezdődését kellene tehát további jogkövetkezmény gyanánt az átadáshoz, a munkaeredmény megállapításához fűzni.

SZEMLE.
MUNKÁSBIZTOSÍTÁS.**Adatok a kerületi munkásbiztosító pénztárak 1911. évi működéséről.**

II.

Az ország 96 kerületi pénztára közül 60 pénztár felesleget mutatott ki. Ezek között 23 olyan pénztár van, amelynél a segélyezési kiadások aránya az előző évhez viszonyítva visszaesést mutat.

Szolgáljanak erre a következő adatok:

		1910. évi felesleg korona	A kifizetett segélyek %-okban		1910. évben kevesebb %-kal
	pénztár		1909. év	1910. év	
Brassói	pénztár	7.156	48·8	32·2	16·6
Besztercebányai	»	3.238	39·9	29·6	10·3
Győri	»	3.722	43·5	34·4	9·1
Hódmezővásárhelyi	»	1.794	32·—	23·1	8·9
Esztergomi	»	882	37·8	31·7	6·1
Gyulai	»	1.169	26·4	21·4	5·—
Dési	»	20.978	15·6	11·6	4·—
Mohácsi	»	14.951	25·5	21·8	3·7
Aradi	»	20.856	33·1	29·5	3·6
Komáromi	»	315	29·—	25·7	3·3
Nagytapolcsányi	»	2.419	29·7	26·5	3·2
Munkácsi	»	8.262	25·7	23·6	3·1
Magyaróvári	»	2.878	34·9	32·3	2·6
Rozsnyói	»	3.175	27·4	25·—	2·4
Balassagyarmati	»	7.135	20·8	18·6	2·2
Homonnai	»	1.987	22·6	20·4	2·2
Ujvidéki	»	25.479	24·6	22·8	1·8
Zentai	»	1.272	20·9	19·7	1·2
Sziksói	»	1.144	17·9	16·8	1·1
Zsolnai	»	13.496	33·3	32·7	0·6
Temesvári	»	3.139	38·—	37·5	0·5
Máramarosszigeti	»	8.231	21·9	21·6	0·3
Dévai	»	32.812	20·5	20·2	0·3

A segélyezési arányok helyes visszatükröztetése érdekében a vidéki kerületi pénztárak adatait a budapesti pénztártól elválasztva kell kimutatnunk. Ugyanis a 95 vidéki pénztár mindössze 3,374.004 koronát fordított segélyezésekre, szemben a budapesti pénztárnál e címen felmerült 3,098.178 koronás költséggel; ami azt jelenti, hogy a segélyezési költségekből mindössze csak 52·1% esik a 95 vidéki pénztárra, holott az összes kerületi pénztárak járulékjövedelmeiből ezekre a pénztárakra 63·5% jut.

Természetes, hogy a vidéki kerületi pénztárak segélyszolgáltatásainak mérve lényegesen mögötte áll a budapesti pénztárénak. De mögötte állnak ezek a segélyszolgáltatások a helyes szociálpolitikai követelményeknek is. Bizonyoságul fel kell említenünk, hogy 11,375.570 koronát kitevő járulékjövedelemből — mint fentebb jeleztük — mindössze csak 3,374.004 koronát fordítottak a vidéki pénztárak készpénzbeli segélyekre, ami 29·6%-nak felel meg. Vannak egyes vidéki pénztárak, ahol a kifizetett segélyek még ezen országos átlagnál is alacsonyabb százalékokban nyernek kifejezést.

De nem csupán a készpénzbeli segélyeknél tűnik fel a vidéki pénztárak szolgáltatásainak csekélysége, hanem feltűnik az a természetbeni segélyszolgáltatásoknál is. Ime:

	Az összes kerületi pénztárak kiadásai	Ebből esik	
		a budapesti k o r o n a pénztárra	a többi összes (vidéki) pénztárra
Gyógyászati ellátás költsége	2,705.559	854.341	1,851.218
Kórházi költség	1,457.381	629.943	827.438
Fürdők és szanatóriumi költségek	445.163	291.642	153.521
Összesen	4,608.103	1,775.926	2,832.177

Ezek szerint a természetben nyújtott segélyekből a budapesti pénztárnál biztosítottakra 38·5^oo, a többi összes (vidéki) pénztáraknál biztosítottakra pedig 61·5^oo esett; vagyis a vidékiekre alig kétszer annyi, mint a budapestiekre, holott azok átlagos taglétszáma háromszor akkora volt mint a budapesti pénztaré.

De miután a természetbeni segélyek szolgáltatása nem függ a tagok napibérosztályainak magasságától, vagyis e segélyek folyósítása nem viszonylik a pénztárak járulékjövedelmeihez, tehát e kiadásokat egy-egy tagra kell átszámítanunk. Ekkor kitűnik, hogy:

	Egy-egy tagra esett	
	a budapesti k o r o n a pénztárnál	a többi összes (vidéki) pénztárnál
A gyógyászati ellátás költségeiből	3·82	3·04
A kórházi költségeiből	2·82	1·36
A fürdők és szanatóriumok költségeiből	1·31	—·25
Együtt	7·95	4·65

E szerint a budapesti pénztár a vidéki pénztárakkal szemben 70·9^oo-kal többet nyújt tagjainak ama természetbeni segélyek révén, amelyeknek arányos ellenértékét a járulékjövedelemben nem lehet feltalálni. Vagyis más szóval a budapesti pénztár tagonként 3 K 30 fillérrel nyújtott többet tagjainak és azok családtagjainak a vidéki pénztárak mértékénél, ami a budapesti pénztár átlagos taglétszáma szerint 737.734 K 20 fillérnyi többletet jelent.

A budapesti pénztárnál a járulékjövedelemből egy-egy tagra esett 29 K 25 fillér. A vidéki pénztáraknál ez a quota 18 K 71 f-t tett ki.

Ezzel szemben a budapesti pénztár egy-egy tagra fordított a készpénzbeli segélyekből 13 K 85 fillért, vagyis 47·3^oo-ot, a vidéki pénztárak ellenben 5 K 55 fillért, illetve 29·6^oo-ot.

A budapesti pénztár tehát 17·7^oo-kal, vagyis fejenként relative 5 K 17 fillérrel fizetett ki többet, mint a vidék, ami a budapesti pénztár átlagos taglétszáma alapján 1,156.784 K 52 f értéket képvisel.

Megfordítva a tételt, kimutatható, hogy a vidéki pénztárak 17·7^oo-kal fordítottak kevesebbet az említett segélyekre. Ez kitesz fejenként relative 3 K 31 fillért. A vidéki pénztárak átlagos taglétszámát véve alapul, kiderül, hogy a vidéki pénztáraknál biztosítottak 2,012.390 K 63 fillérrel kaptak kevesebbet, mint a budapesti pénztárnál biztosítottak.

Lássuk már most a kezelési költségeket. Ezuttal csak azokat a pénztárakat soroljuk fel, a melyeknél a kezelési költségek az előző évhez képest lényegesen emelkedtek. Az alábbi táblázatban a kezelési költségeket, valamint az 1910. évi emelkedést százalékban mutatjuk ki:

Pénztár	Kezelési költség			Pénztár	Kezelési költség		
	1909. évben	1910. évben	1910-ben emelkedett		1909. évben	1910. évben	1910-ben emelkedett
százalékokban				százalékokban			
Beszterce	11·4	39·9	28·5	Lugos	22·8	29·1	6·3
Szenic	38·5	50·4	11·9	Szatmárnémeti	15·0	21·2	6·2
Fogarás	17·5	25·3	7·8	Zalaegerszeg	19·6	25·6	6·0
Szombathely	19·4	26·9	7·5	Körmöcbánya	25·1	30·9	5·8
Veszprém	18·3	25·4	7·1	Szikszo	36·2	42·0	5·8
				Eger	21·5	26·5	5·0

Pénztár	Kezelési költség			Pénztár	Kezelési költség		
	1909. évben	1910. évben	1910-ben emelkedett		1909. évben	1910. évben	1910-ben emelkedett
	százalékokban				százalékokban		
Nagykikinda . . .	21.4	26.4	5.0	Nagybecskerek . . .	23.5	27.9	4.4
Segesvár	22.4	27.3	4.9	Karánsebes	22.5	26.9	4.4
Zombor	21.9	26.8	4.9	Déva	17.3	21.6	4.3
Nagyszombat . . .	16.6	21.3	4.7	Hódmezővásár- hely	16.3	20.6	4.3
Gyulafehérvár . . .	26.7	31.3	4.6				
Kassa	19.8	24.4	4.6				

Ezekből a számadatokból kitűnik, hogy 10 pénztárnál az emelkedés 5°/_o, vagy ennél is több; egy pénztárnál a 10°/_o-ot túllépte a költségszaporodás, míg egy pénztár 28°/_o-os emelkedéssel járult a költségtöbbletbe.

Szembeszökőbb lesz az aránytalanság, hogyha kimutatjuk azt, hogy vannak vidéki pénztárak, melyeknél a kezelési költségek abszolút nagyobbak a segélyezési kiadásoknál.

Szolgáljanak erre a következő adatok:

	Kifizetett segélyek összege	Kezelési költség	E szerint a kezelési költség a segélyezési összegnél több	Egy korona segélyre jut a kezelési költségekből
			k o r o n a	
Nagybecskereki pénztár . . .	27.111	39.859	12.748	1.47
Dési »	8.032	18.294	10.262	2.27
Eperjesi »	10.054	19.462	9.408	1.93
Nyíregyházai »	20.235	29.045	8.810	1.43
Szenici »	5.676	12.373	6.697	2.17
Tordai »	10.387	16.787	6.400	1.61
Homonnai »	12.438	18.159	5.721	1.45
Zentai »	11.158	16.545	5.387	1.48
Gyulafehérvári »	12.891	17.833	4.942	1.38
Székelyudvarhelyi »	4.094	8.992	4.898	2.19
Borossebesi »	16.999	21.622	4.623	1.27
Szikszói »	2.617	6.552	3.935	2.50
Késmárki »	15.006	18.717	3.711	1.24
Beregszászi »	8.548	12.051	3.503	1.40
Dévai »	46.445	49.643	3.198	1.06
Jászberényi »	11.874	14.898	3.024	1.25
Szabadkai »	40.311	43.308	2.997	1.07
Osszesen	263.876	364.140	100.264	

Az itt felsorolt pénztárakon felül még 16 pénztárnál mutatkozik hasonló aránytalanság kisebb mértékben. A felsorolt pénztárak adatainak végeredményét tekintve, megállapíthatjuk, hogy a segélyezésekre fordított 263.876 koronával szemben áll a kezelési költségekben felmerült 364.140 K, ami 100.264 K többletet (37.9^o/_o) jelent.

Átlagosan véve, a fenti pénztáraknál a kifizetett segélyek egy-egy koronájára 1 K 38 f kezelési kiadás esik.

A kezelési költségeknek ilyenén való kialakulása mindenesetre összefüggésbe hozható a segélyszolgáltatás kedvezőtleniségével, sőt magával a pénzügyi helyzet rosszabbodásával.

Ugyanis az összes kerületi pénztárak kezelési költségei 1910-ben 3,202.891 K-t tettek ki. Leszámítva ebből a budapesti pénztárra eső 797.548 K-t, a vidéki pénztárakra 2,405.343 K esik, ami az átlagos taglétszám alapján fejenként 3 K 95 f-t tesz ki, szemben a budapesti pénztárnál fennálló 3 K 56 filléres quótával. Ezek szerint a vidéki pénztáraknál biztosítottaknak fejenként 39 fillérrel többet kellett áldozniuk adminisztrációra, mint a budapesti pénztár tagjainak.

Nem lesz talán érdektelen, ha rámutatunk még az egyes vidéki pénztárak által kimutatott feleslegekre.

Az alábbi táblázatban szembeállítjuk a járulékkünnlevőségek szaporodását a kimutatott zárszámadási feleslegekkel.

	Kimutatott felesleg	Előző év óta szaporodott künnlevőség összege	A künnlevőség szaporodása a felesleggel szemben több		Kimutatott felesleg	Előző év óta szaporodott künnlevőség összege	A künnlevőség szaporodása a felesleggel szemben több
	k o r o n a				k o r o n a		
Csikszeredai pt.	11.276	69.992	58.716	Gyulai pt.	1.169	8.416	7.247
Szegedi »	20.335	54.864	34.529	Nyitrai »	4.241	11.475	7.234
Nagykikindai »	319	22.625	22.306	Győri »	3.722	9.542	5.820
Zombori »	1.260	23.239	21.979	Makói »	2.055	7.391	5.336
Komáromi »	315	20.557	20.242	Máramaros-szigeti »	8.231	13.340	5.109
Kolozsvári »	2.432	21.346	18.914	Aradi »	20.856	25.861	5.005
Temesvári »	3.139	16.183	13.044	Zentai »	1.272	6.259	4.987
Homonnai »	1.987	13.761	11.774	Beregszászi »	8.567	13.121	4.554
Brassói »	7.156	18.672	11.516	Nagykárolyi »	1.241	5.595	4.354
Kassai »	315	10.184	9.869	Szabadkai »	9.932	13.967	4.035
Besztercebányai »	3.238	12.191	8.953				
Esztergomi »	882	9.092	8.210	Összesen :	113.940	407.673	293.733

A felsorolt számadatok összesítéséből megtudjuk, hogy 22 vidéki pénztárnál összesen kimutatott 113.940 K zárszámadási felesleggel szemben 407.673 koronával szaporodtak a künnlevőségek, melyeket ezek a pénztárok vagyonként számoltak el. Vagyis e szaporulat 293.733 K-val többet tesz ki, mint a 22 pénztár feleslege.

Kényszerbiztosítás és önkormányzat. A Magyar Figyelő folyó évi szeptember hó 1-én megjelent számában e cím alatt gróf Tisza István nagyérdékű tanulmányt tett közzé, amelyben rámutat arra, hogy az angol munkásbiztosítási törvény a kényszerbiztosítás alapján áll, mégis a munkások önkormányzatát a legteltjesebb mértékben érintetlenül hagyja, sőt törvényes intézményekkel biztosítja.

Gróf Tisza István álláspontját a munkásbiztosítás kérdésében a képviselőház pénzügyi bizottságában is kifejtette a költségvetés tárgyalása alkalmával. Ekkori felszólalásával a Munkásügyi Szemle folyó évi január hó 25-én megjelent számában foglalkoztunk is. A most megjelent cikkben kifejtett álláspontja teljes mértékben megérdemli a figyelmet, nemcsak azon befolyásnál fogva, amelyvel szerzője bír a képviselőház uralkodó pártjában, de főleg azon felfogásáért, amelylyel a munkásság önkormányzatát a munkásbiztosításban mindenek fölé emeli. És ha indokolását nem is helyeselhetjük mindenben, és ha végső konkluzióig nem is követhetjük őt, de abban feltétlenül egyetért vele minden szociálpolitikus, hogy a munkásbiztosítást a bürokráciától és a felső gyámságtól meg kell szabadítani és a munkásságra kell bízni, hogy miként intézi saját ügyeit.

Nem mindenben áll meg, de a mi viszonyainkra találó, amidőn azt mondja, hogy »a kényszerbiztosítás elvének törvénybeiktatása az egész kontinensen közhatósági biztosító intézmények felállítását vonta maga után. Munkások és munkaadók milliói centralizált hatósági pénztárak kezelésébe kerültek, amelyek teljesen abszorbeálták, vagy legalább is megszüntették az addig működött önkéntes intézményeket s ha felruháztattak is bizonyos önkormányzati jelleggel, nehézkes és költséges bürokratizmusba fojtották az egész biztosítási ügyet.«

Bizonyos, hogy az angol törvény hatása az újabb törvényalkotásoknál mindenütt éreztetni fogja hatását, s igaz, hogy »mint egyik nagy problémája jövő fejlődésünknek állott mindig az a kérdés, miként lehessen a biztosítási kényszert életképes önkormányzattal egyesíteni. Az a fáklya, amit az angol javaslat gyújt ebben a tekintetben, messze bevilágít a sötétbe, jobb jövő reményét ébreszti lelkünkben. Ennél a világosságnál kell előrehaladnunk. Egy percet sem késve kell kézbe vennünk hasznavehetetlen munkásbiztosítási intézményeink gyökeres reformját s a fősúlyt arra kell helyezni, hogy a munkás jogos érdekeit sikeresen szolgáló életképes önkormányzat nevelje őt az ipari tevékenység, a társadalmi béke és a politikai demokrácia számára.« Azonban az angol példa teljes

egészében sem a magyarországi, sem más országokbeli viszonyokra nem alkalmas. A munkásbiztosítást az egyes országok speciális ipari és népességi viszonyaihoz mérten kell szervezni s bizonyos az is, hogy a németországi munkásság erősen tiltakoznék az ellen, ha munkásbiztosításukat angol példára kívánnák átreformálni.

Egyébként gróf Tisza István úgy eddigi felszólalásaiban, mint a szóban levő cikkben is, mindig csak nagy általánosságban körvonalozta álláspontját s még sehohsem fejtette ki, hogy miként véli ő ismert álláspontját a gyakorlati életben megvalósítani. Eddig gróf Tiszáról azt tudtuk, hogy ő a kényszerbiztosításnak is ellensége, s teljesen a munkásokra akarta bízni, hogy kívánják-e magukat betegség esetére biztosítani vagy sem. Szerinte az államnak nem lehet feladata, hogy erre bárkit is kényszerítsen. Ezt az álláspontját mindig Angolországra való utalással igyekezett megvédeni. Most úgy látszik, az angol törvényhozás őt is kibékítette a kényszerbiztosítás gondolatával, most már csak az volna kívánatos, ha a biztosítás gyakorlati végrehajtásánál teljes precizitással ismernők az ő álláspontját, mert nem hisszük, hogy ő ma is azt kívánná, hogy az állam a munkásbiztosítást teljesen rábizza a szakegyesületekre, amelyeket hivatásuk egészen más irányban köt le, vagy azokra a magán jótékonyági egyesületekre, amelyek betegsegélyezéssel csak szédelegnek, de amelyekből a munkásbiztosítás intenzív végrehajtását, vagy továbbfejlesztését egyáltalán nem várhatjuk.

A németországi munkásbiztosítási intézmények már ma oly horribilis ügykezelési költségeket emésztenek fel, melyek minden gondolkodó szociálpolitikust megdöbbenetnek, azonban ez ellen és a bürokrácia további elhatalmasodása ellen van egy kitűnő óvszer és ez: a munkásbiztosító pénztárak teljes, érintetlen önkormányzata. Ezt követelik a szociálpolitikusok mindenütt, ez volt annak idején Bismarcknak is az álláspontja és ez értelemben szívesen követjük az angol példát »amíg nem késő, amíg mai siralmas munkásbiztosítási törvényhozásunk teljesen le nem rombolta az életképes önkormányzatnak olyan szép fejlődésnek indult csíráit«.

A lugosi pénztár autonomiáját — mint erről ismételtelen megemlékeztünk — az állami hivatal felfüggesztette és a hivatal vezetésével Török Lajos rendőrkapitányt bízta meg. A pénztár vezetője a pénztár igazgatóját a szolgálatból elmozdította. Az országos pénztár augusztus hó 1. ülésében elhatározta, hogy amennyiben az állami hivatalhoz intézett felterjesztés és a pénztár jelenlegi vezetőjének adott utasítás kellő eredménnyel nem járna, megállapítja az igazgatóság, hogy a lugosi kerületi munkásbiztosító pénztár ezen állásában véglegesített igazgatóját hivatali működésében vis major akadályozza. Minthogy pedig az alapszabályok 184. §-a értelmében a kerületi munkásbiztosító pénztár alkalmazottai szolgálati szempontból az országos pénztár alkalmazottainak tekintendők, elhatározza az igazgatóság, hogy Schusztler János pénztári igazgatót az országos pénztárhoz központi szolgálatra berendeli és nevezett szabályszerűen megállapított és eddig még ki nem utalt illetményeit az országos pénztár házi pénztárából folyósítja.

Végül elhatározta az igazgatóság, hogy minden olyan esetben, mikor akár közvetlenül a m. kir. állami munkásbiztosítási hivatal, akár annak valamely exponense, vagy megbízottja bármely állásában jogerősen véglegesített pénztári tisztviselőt állásából erőszakos uton, a törvény által megkövetelt fegyelmi eljárás mellőzésével eltávolít, ezen tisztviselőt mindaddig, míg hivatali működésében az illető gátolva van, központi szolgálatban fogja alkalmazni és illetményeit házi pénztárából folyósítja. Megjegyezzük, hogy a pénztári tisztviselők országos egyesületének válaszmánya kérte fel az országos pénztárt e határozat meghozatalára.

A munkásbiztosítás reformjának előkészítése céljából a Betegsegélyző Pénztárakat Fentartó Vállalatok Országos Szövetsége körlevelet intézett tagjaihoz, a melyben 23 kérdésre kér választ. E kérdések fele a betegsegélyezés, másik fele a balesetbiztosítás keresztülvitelére vonatkozik. Az adatgyűjtés nemcsak a vállalati, hanem a kerületi pénztárak és az országos pénztár működésére is kiterjed s főleg azt kívánja megállapítani, hogy az új törvény által megállapított szervezet s a munkásokra és munkaadókra kirótt terhek mennyiben javították a munkásbiztosítást.

Ipari mérgezések és betegségek kártalanítása. Az O. M. B. P. közgyűlése 1910 december 18-án elhatározta, hogy magáévá teszi az Országos Pénztár igazgatóságának 52.219/1910. számú határozatát és hogy mindazokat az ipari mérgezések és betegségek okozta ideiglenes vagy állandó, részleges vagy teljes munkaképtelenségi eseteket, amelyek üzemi eredete úgy műszaki, mint orvosi szempontból feltétlenül megállapítható, üzemi balesetek gyanánt fogja kártalaní-

tani. Megbízta az igazgatóságot, hogy ezt a jegyzéket állítsa össze. A közgyűlés határozata értelmében az országos pénztár augusztus hó 20-iki igazgatósági ülése dr. Hahn főorvos előterjesztésére megállapította azokat az ipari mérgezéseket és megbetegedéseket, amelyeknek üzemi eredete műszaki és orvosi szempontból kétségtelenül megállapítható. A határozat alapjául az angolországi kártalanítási törvények szolgáltak, ezt a gyakorlati tapasztalatok alapján alkalmazták a hazai ipari viszonyokhoz.

Állások szervezése az országos pénztárnál. A »Munkásbiztosítási Közlöny« 1911. augusztus 31-iki száma közli az országos pénztár igazgatósága által kiírt pályázatokat 70 újonnan szervezett állásra. Az állami munkásbiztosítási hivatal a pályázati hirdetmény közzététele után leiratban közölte az országos pénztárral, hogy a választások a költségvetés jóváhagyásáig nem eszközölhetők. A hirdetett állásokon kívül az országos pénztár elhatározta négy szakembernek alkalmazását, kik mint a pénztárakat ellenőrző titkárok, u. n. repülő titkárok a vidéki pénztárak kiválóbb ügyvezetőiből emeltessenek ki. A tárgyalások megindítására az elnökség kapott utasítást, azonban ezideig pozitív befejezéshez a tárgyalások nem vezettek.

A fogadói szobaasszony ipari alkalmazott, — ezt az elvet mondotta ki a hatásköri bíróság 64/909. számú határozatával és megállapításához képest a fogadós és fogadói szobaasszony közötti szerződéses viszonyból folyó kötelezettség nem teljesítésére vonatkozó követelés eldöntésére elsősorban a közigazgatási hatóság van hivatva.

A budapesti kerületi munkásbiztosító pénztár taglétszáma s a tagok megoszlása napibér-osztályok szerint. A budapesti kerületi munkásbiztosító pénztárban a betegség esetére biztosított összes tagok száma 1911. június hó végén 262.059 volt. Ebből a 2%-os járulékot fizető munkaadóknál volt alkalmazva 19.418, a 3%-os járulékot fizető munkaadóknál 242.641.

Nemek szerint következőképp oszlott meg a taglétszám:

2%-os járulékot fizető férfi-tagok	17.326
» » » nő-tagok	2.092
3%-os » » férfi-tagok	195.570
» » » nő-tagok	47.071

A napibér-osztályok szerinti megoszlás a következő:

A 2%-os járulékot fizető tagok közül tartozott

	férfi	nő	férfi	nő	
az I. napibér-osztályba	4838	607	az V. napibér-osztályba	2360	60
a II. » »	1008	525	a VI. » »	1322	16
» III. » »	3025	584	» VII. » »	418	4
» IV. » »	4217	294	» VIII. » »	138	2

A 3%-os járulékot fizetők közül

	férfi	nő	férfi	nő	
az I. napibér-osztályba	11451	4154	az V. napibér-osztályba	31436	1406
a II. » »	9566	20513	» VI. » »	28123	726
» III. » »	40727	15002	» VII. » »	11190	482
» IV. » »	56505	4738	» VIII. » »	6572	50

A munkaadók összes száma 22021, kik közül 2%-os járulékot fizet 9093, 3%-os járulékot 12928.

A fenti számadatokat az elmúlt év december 31-iki taglétszámmal egybe-hasonlítva megállapítjuk, hogy a pénztár a f. év első féléve alatt 35.732 taggal (13,6%) szaporodott. Ebből legtöbb a 3%-os járulékot fizető férfiakra (9717) esik. Legkevesebb a VIII. osztályba tartozókra.

A wieni általános munkásbetegsegélyző pénztár 30 oldalra terjedő füzetben, érdekes adatok csoportosításával számol be a nyilvánosságnak negyven év óta kifejtett működéséről. Kifejti, hogy valamely pénztár létjogosultságának a közvélemény részéről a taglétszám magassága szerint való megbirálása sokszor tévesnek mutatkozik, ha betekintést nyerünk a pénztár működésének belső életébe.

A wieni általános munkásbetegsegélyző pénztár büszkén vallja magát oly intézménynek, amely nem bürokratikus ridegséggel intézi a beteg tagok ügyeit, hanem az adminisztrációt a munkások kezére bizza, akik sokkal fogékonyabbak munkás-társaik bajai iránt, mint a hivatásos bürokráták.

A pénztár vezetőségét áthatott ügyszeretet és céltudatos gazdálkodás lehetővé tette ennél a pénztárnál azt, hogy a munkások minden jogos igényeinek kielégítése mellett tekintélyes tartalékalapot is gyűjthetett.

A wieni általános pénztár érdekesen csoportosítja azokat a pénzügyi adatokat, amelyek révén kimutatja, hogy a nálánál magasabb taglétszámú wieni kerületi betegsegélyező pénztárral szemben sokkal többet nyújtott tagjainak készpénzben (segélyekben) és természeti szolgáltatásokban.

	Wieni általános beteg- segélyező pénztár	Wieni kerületi beteg- segélyező pénztár
Átlagos taglétszám	159.000	174.000
Összes bevétel	4,761.609	4,552.056
A bevételekből a tagok segélyezésére fordított összeg kifizetése	3,646.164	3,521.604
Tartalékalapnak jutott	496.112	205.369
Igazgatási kiadás	619.333	825.083
<i>A kiadásokból esik %-okban:</i>		
Tagok segélyezései	85.5	81.0
Igazgatási kiadások	14.5	19.—

E szám adatok igazolják, hogy a wieni általános betegsegélyező pénztár 4.5%-kal fordít többet a tagok segélyezésére, mint a wieni kerületi betegsegélyező pénztár, amely többletet az igazgatási költségeknél takarítja meg.

Még szembetűnőbb lesz a wieni általános pénztár kedvezőbb segélyszolgáltatása, ha a betegedési eseteket hasonlítjuk össze:

	Wieni általános beteg- segélyező pénztár	Wieni kerületi beteg- segélyező pénztár
<i>Betegségi esetek:</i>		
a) keresetképtelenséggel egybekötött	75.620	62.857
b) keresetképességgel járók	69.466	33.047
Kifizetett táppénzes napok	1,486.570	1,310.727
A megbetegedési esetekből 100 tagra esik:		
Keresetképtelen betegeknek	49	40
Keresetképes	45	21
A táppénzes napokból egy tagra esik átlagosan	9.7	8.3

E számokkal igazolni akarja a pénztár a segélyszolgáltatások körül gyakorolt hivatásának betöltését.

A kis füzet azután részletesen ismerteti azokat az előnyöket, melyeket a pénztár tagjainak nyújtani képes azóta, hogy belépett a bécsi betegsegélyező pénztárak szövetségébe. Az előnyök: az orvosi ellátás intenzivitása, továbbá az üdülő- és pihenőtelepek, szülőnők otthona és egyéb berendezések létesítése.

A háziiparosok betegség esetére való biztosítása. A németbirodalmi belügyi hivatal s a porosz kereskedelmi minisztérium referensei a háziiparosok betegség esetére való biztosításának végrehajtása ügyében információkat szereztek be — személyesen — az érdekeltektől. Ezen információs utazás során kitűnt, hogy a háziiparosok biztosítása minden nagyobb nehézség nélkül keresztül lesz vihető. Megállapodás történt a betegsegélyező pénztárakhoz benyújtandó listákra, úgyszintén arra vonatkozólag is, hogy a háziiparosok által adott nyersanyagok értéke milyen elvek szerint számítassék le a keresetből. Azt, hogy mi tekintendő háziiparnak és mi otthoni munkának, esetről-esetre az illetékes hatóságok fogják eldönteni.

A németországi betegsegélyező pénztárak 1910. évi jelentéseiből. A németországi betegsegélyező pénztárak majdnem kivétel nélkül taglétszámemelkedésről számolnak be, ami kétségkívül javuló gazdasági viszonyoknak a jele. Nem ilyen általános a pénzügyi helyzet javulása. Több pénztár pénzügyi helyzetére a nagyobb bérmozgalmak — mint például az építőmunkások kizárása — másokéra viszont nagyobb járványok voltak kedvezőtlen hatással. Ime néhány példa:

A *leipzig*i Ortskrankenkasse, Németország legnagyobb betegsegélyező pénztára 182.898 tagról számol be, a pénzügyi eredménye szintén kedvező. A *münchen*i pénztár taglétszáma 114.595-ről 125.142-re emelkedett. A pénzügyi ered-

mény 305.642 M. fölöslegben jut kifejezésre. A *strassburgi* pénztár taglétszáma 30.091-ről 31.254-re emelkedett ugyan, a pénzügyi viszonyai azonban kedvezőtlenek. A *königsbergi* pénztár ezzel szemben a taglétszámnak 3'6⁰/₀-kal való emelkedéséről s egyszersmind 132.102 K kezelési fölöslegről számol be. A tagok száma 23.200.

A *plaueni* (Szászország) pénztár taglétszáma 51.132, s habár több nagyobb bérmozgalom kedvezőtlenül befolyásolta a pénzügyi viszonyait, mégis 195.810 K vagyonszaporulatot mutat ki. Kedvező eredményekről számolnak be még a *weimari*, *meissen*i, *magdeburgi*, *flensburgi*, *wurzeni*, *zittai* és *bernburgi* pénztárak.

Kedvezőtlen pénzügyi eredményekről számol be a *cottbusi* pénztár, úgyszintén az *erfurti*, mely 14.491 márkát volt kénytelen a tartalékalapból felvenni, úgyszintén kedvezőtlen volt a *bremerhaveni* és *kieli* pénztár pénzügyi eredménye.

Az egészségügyi viszonyok javulását jelentik a *pirnai* (Szászország), *bernburgi*, *magdeburgi* és *königsbergi* pénztárak. Kedvezőtlen egészségügyi viszonyok voltak *Meissen*, *Zittau*, *Bremerhavenben*. Orvosokkal konfliktusban voltak *Halle*, *Strassburg*, *Zittau* és *Erfurt*. Ez utóbbi helyen azt kívánták az orvosok, hogy minden ujonnan letelepülő orvos pénztári szolgálatra bocsáttassék.

A pénztárak jelentései általában arról tanuskodnak, hogy különösen a nagyobb városokban a pénztárak a biztosítás ügyét minden téren fejleszteni igyekeztek.

A betegsegélyző pénztári alkalmazottak elbocsátása, felmondása és alkalmazása tárgyában a német birodalmi kancellár rendeletet bocsátott ki, mely az új törvény életbeléptetésére való tekintettel az átmeneti időben való eljárást szabályozza. Az alkalmazott a pénztári igazgatóság határozata ellen — ha a pénztár szolgálatából elbocsáttatik — amíg a munkásbiztosítási hivatalok létesülnek, a munkásbiztosítási választott bírósághoz felelbezzhet. A bíróságok határozatai ellen a birodalmi munkásbiztosítási hivatalhoz van felelbezésnek helye. A munkásbiztosítási hivatalok létesítéséig — a törvény rendelkezései szerint — általában a választott bíróságok illetékesek az alkalmazottak mindazon ügyeiben, melyet a törvény a hivatalok hatáskörébe utal.

Munkásbiztosítás Japánban. A japán kormány egy *munkás-életbiztosító* intézmény tervével foglalkozik. A biztosítások felvételét és a vagyon kezelését a postatakarékpénztárak intéznék.

SZOCIÁLIS EGÉSZSÉGÜGY.

Szociálhygiéne az angol munkásbiztosítási törvényjavaslatban.

Ismételten rámutattunk már, hogy a szociális biztosítás mily óriási befolyással van a nép egészségügyére és az egészségügyi intézmények fejlődésére. Az angol munkásbiztosítási javaslattal is e szempontból foglalkozik a »Zentralblatt d. Reichsversicherung« legutóbbi száma.

Az angol törvénytervezet a biztosítottak számára a következő kötelező segélyeket állapítja meg: orvosi kezelést, gyógyszer, *szanatóriumi gyógykezelést* és pénzbeli segélyt betegség vagy rokkantság esetén. Ez a jóléti intézmény nemcsak a munkásosztályra terjed ki, hanem az önkéntes biztosítás alapján bárki által igénybe vehető. Ez utóbbi körülmény Anglia egészségügyi viszonyai terén valóságos forradalmat jelent. A szegényebb néposztály családtagjait eddigelé csaknem kizárólag a kórházak rendelőintézetei és a szegények orvosai részesítették kezelésben, ezenfelül pedig mintegy hat millió ember a legkülönbözőbb betegsegítő egyesületeknél (*Friendly Societies*, *Medical Clubs*, *Dispensaires*, stb.) volt biztosítva. A fekvőbetegeket a magánadakozásból fentartott kórházakban s a szegényházak kórházaiban ápolták.

A szegényügyet szabályozó törvény bizottsága az 1906. évről szóló jelentésében az egészségügy ujjaszervezésének szükségességét sürgősen ajánlotta, minthogy az eddigi rendszer mellett milliókat adtak ki, anélkül, hogy az erre fordított összegekért azt érték volna el, amit célul tűztek ki. A bizottság előterjesztése nagyobb egyesülés létesítését és a közegészségügynek szigorúbb ellenőrzését, úgyszólván állami felügyelet alá helyezését

ajánlotta követendő irányul. Az új törvénytervezet azzal, hogy az önkéntes biztosítást mindenki számára hozzáférhetővé tette, a közéletet jelölte meg, elébe helyezve az államosításnak az államilag támogatott önszegélyezést; ezáltal az orvosok működésének is szabadabb tere maradt. A biztosítási szervezet alapjául a Friendly Societies (emberbaráti egyesületek) szolgálnak, de a törvény osztályozásának ezek közül csak azok felelnek meg, amelyek 10.000 tagot számlálnak; valószínű azonban, hogy ezt a számot 5.000-re szállítják le. Az egyesületek az önkormányzat elve alapján állanak és tagjaik gyakorolják az ellenőrzést a nyújtott szolgáltatások felett, amelyek csakis betegség vagy hasonló szükséghelyzet esetén utalhatók ki.

Az egyesületek a tagjaik által igénybevett orvosoknak — a fizető tagok után fejenként — 4 shillinget fizettek a kezelésért a gyógyszerrel együtt. Az orvosok évek óta követelték a nagyobb díjazást, de az egyesületek kedvezőtlen anyagi viszonyaik miatt ennek nem tehettek eleget. Az állami biztosítás, ha nem is teljesíti az orvosok követeléseit, mégis nagyobb díjazásról gondoskodik. Ezenfelül a gyógyszereket külön fizetik s azok szállításával gyógyszerészeket biznak meg. Az orvosok díjazását az állam biztosítja s a gümőkóros betegeket, kiknek gondozása, az úgyszólván teljesen elégtelen díjazással szemben, a legtöbb gondosságot igényelte, teljesen az állam veszi át. E célból szanatóriumokat létesítenek. Az angol szanatóriumok 4.000 ágya közül ugyanis eddig csupán 2.000 szolgált tüdőbetegek számára.

A befolyó járulékokból és az állami segélyből összesen 30 milliót fordítanak szanatóriumok építésére és berendezésére. Ezek fentartására pedig külön alap szolgál, amelyhez a közös alapból a biztosítottak után fejenként 1 shillinggel járulnak, míg az állam fejenként 0'33 shillinget ad e célra; így mintegy 20 millió az az összeg, amely évenként a szanatóriumok fentartására felhasználható. Későbbi időkre más betegek számára szolgáló szanatóriumok építését is tervbe vették, s ha az összes kötelező kiadások fedezése után felesleg maradna, ezt üdülőhelyek létesítésére szánják.

A kórházi kezelés kérdését különösképpen figyelmen kívül hagyta a tervezet. A végrehajtási rendelet egyik pontja csak azt említi, hogy a kórházakban és ehhez hasonló intézetekben ápolott tagok pénzbeli segélyben nem részesülnek. Ebből indirekte arra lehet következtetni, hogy a kórházi ápolási díjakat a biztosítási alapból térítik meg.

A törvénytervezet praeventív intézkedésekről is gondoskodik, melyeket grófsági egészségügyi bizottságok hajtanak végre. Ezek a bizottságok ügyelnek fel a hozzájuk tartozó kerület közegészségügyére, előadásokat rendeznek, röpiratokat terjesztenek, a tuberkulózis-szanatóriumokat igazgatják stb. Ha ily bizottság azt észlelné, hogy egyik-másik helyen különös okoknál fogva — aminők pl. kedvezőtlen munkafeltételek, rossz lakás- és egészségügyi viszonyok, elégtelen vagy tisztátalan vízellátás, a gyári törvény megszegése stb. — a táppénzkiadás túlnagy volna, akkor az illetékes miniszteriumnál a vizsgálat megejthetését kérheti.

Szemüvegek, sérvkötők kiszolgáltatásáról, fogászati kezeléssel sem a törvénytervezet, sem ennek indokolása, sem a végrehajtási rendelet nem gondoskodik. Kétségtelen, hogy ezeket a gyógyászati segédeszközöket is ki fogják szolgáltatni, csak ennek időpontja nincsen még meghatározva. Az egyesületeket a legnagyobb takarékosagra fogják és saját jószántukból a kötelező szolgáltatásokon kívül mást nem nyújthatnak. Ezeknek a megszorításoknak az oka abban keresendő, hogy deficittől tartanak s ha ennek kikerülése biztosítva van, akkor a kiszolgáltatható kedvezmények is bővülnek.

A tervezetben azt a kifogásolni valót találják, hogy nem gondoskodik a hatósági egészségügyi intézmények együttműködéséről.

Nyilvános tanácsadás a pályaválasztás előtt álló ifjú korúaknak.

A munkaközvetítőkről szóló törvény rakta le alapjait ennek a nagyfontosságú angol intézménynek, amikor elrendelte, hogy fiatalok számára nyilvános tanácsadó bizottságok alakítandók. Londonban már 1910-ben alakult meg az első ily bizottság. 14 tagja van, ezeket a kereskedelemügyi miniszter nevezi ki három évre. A bizottságban a londoni iskolai hatóságok 6 képviselője, 4 tagja a munkaközvetítő intézet központi igazgatóságának és 4 képviselője az ifjúkorúak gondozásával foglalkozó egyesületeknek ül. Ez a központi bizottság intézője az egész munkának, magát a gyakorlati munkát helyi bizottságok végzik. Minden munkaközvetítő hivatal mellé szerveztek egy ilyen helyi bizottságot, melynek 30 tagja van. A helyi bizottságban munkaadók, munkások, tanítók és ifjúkorúak gondozásával foglalkozó szervezetek képviselői ülnek.

A munkaközvetítő helyiségeiben ez a helyi bizottság fogadó órákat tart, melyben az ifjúkorúakat kioktatják, milyen pályára lépjenek. A szülőkre igyekeznek hatni oly irányban, hogy a gyermekek alapos szakmabeli kiképzésben részesüljenek.

A helyi bizottság dolga volna ügyelni arra is, hogy az ifjúkorú a pályaválasztás után jól viselje magát, gondjába vegye ha botlik, segítse ha segélyre szorul. Az utóbbi feladatot egyelőre csak tökéletlenül tudta ellátni a bizottság, szervezete folytán erre nem is képes.

A helyi bizottságot az iskolai hatóság is, a kereskedelemügyi miniszter is ellátja anyaggal. Az iskolák mindenkiről, ki az iskolát elhagyja, hogy hivatást válaszson, pontos értesítőt állítanak ki, melyben testi és szellemi tulajdonságairól, szüleinek vagyoni helyzetéről beszámolnak. A miniszterium viszont a különböző hivatások jövedelmezőségéről és emberszükségletéről állít ki kimutatást, a bizottság különben a munkaközvetítőtől, melynek hajlékában dolgozik is kap képet a munkakeresletről.

Ez a szervezet határozottan hasznos munkát fog végezni. Nem becsüljük valami nagyra az iskolák értesítőit, még az angol iskolákét sem. Michel Angelo az iskolában a legrosszabb rajzoló volt — a tanító mester bölcs ítélete szerint. De azt a teljes rendszertelenséget fogja megszüntetni, mely a pályaválasztást addig a véletlenre bízta. És ha majd orvosokat is fognak behívni a bizottság ülésére, kik megvizsgálják, testileg alkalmas-e az ifjú a pályára, melyet választani óhajt, az eredmény Angolország jövő munkásnemzedékének lényeges megjavulása lesz.

Az alkohol tápértékéről tartott nemrégiben Gruber tanár nagyérdekű előadást Hamburgban, melyben kimutatja, hogy az alkohol a tápcsatornában rendkívül gyorsan szívódik fel és a vérből csakhamar valamennyi szövetbe és sejtbe jut. A kisebb mennyiségben felvett alkoholnak mintegy 99%-a a szervezetben rövid idő alatt szénsavra és vízre bomlik, vagyis elég. Változatlanul avagy tökéletlenül elégye csak igen kis mennyiség hagyja el a szervezetet. Az alkoholnak a szervezetben való elégyése közben bizonyos melegmennyiség szabadul fel, vagyis az alkohol a szervezetet fűti és így a szervezet megtakarít az alkohollal egyenlő értékű más fűtőanyagokat, mint aminőket pl. a cukor és zsír szolgáltat. Az alkohol alkalmas arra, hogy a szervezet fehérjéjét kimélje és ugyanoly tulajdonságokat mutat, mint a táplálékul használt zsiradék és cukor. Mindazonáltal az alkohol nem tekinthető tápszernek, mivel bódító mérge, amely már kis mennyiségben is az agyra bódítólag hat, amint azt Kraepelin kísérlete bebizonyította. Az alkohol bódító hatásának tulajdonítható, hogy az akaratlagos izommunkához minimális energiát kölcsönöz. Már igen kis mennyiségű alkohol az izmokat ügyetlenebbül hozza mozgásba, mint ahogy az józan állapotban szokott lenni. A kellenél több izom kerül mozgásba, az egyes izmok túlfeszülnek, hibás mozdulatokat végeznek, úgy hogy a teljesített munka értéke végérvényben kedvezőtlen.

Az alkohol nemcsak mérgező voltánál, hanem drágaságánál fogva is elvetendő. Így pl. 1 márka ára burgonyában 7^{1/2}-szer, lisztben 5-ször és cukorrépában 4-szer annyi hőegységet kapunk, mint a sörben vagy 35%-os gabonapállinkában, nem is beszélve az élvezeti cikknek minősítendő borról.

Figyelembe véve, hogy az alkohol bódító hatása következtében munkaenergia vész kárba, a test mit sem takaríthat meg munkában, s kiderül, hogy gazdasági szempontból mennyire oktalan, ha a munkás a szeszes italokból erőt akar meríteni. Ha a munkás a munkájához szükséges energiát burgonya helyett gabonapállinkában vagy sörben vásárolja, harmincszor drágábban fizeti azt meg és épp úgy cselekszik, mint aki a gőz kazánját szén helyett gabonaliszttal fűti.

Alkohol és baleset. Brünni munkásokon végzett vizsgálatok során Deutsch azt állapította meg, hogy a balesetek száma az alkoholra fordított pénzüsszegek nagyságával arányosan növekszik.

Abstinensek közül	---	---	---	---	---	10'3 ⁰ / ₀
szenvedett balesetet.						
Azok közül, akik hetenkint	0'5	K-t	adnak	ki	alkoholra	10'9 ⁰ / ₀
»	»	»	»	»	»	11'2 ⁰ / ₀
»	»	»	»	»	»	11'9 ⁰ / ₀
»	»	»	»	»	»	12'1 ⁰ / ₀
»	»	»	»	»	»	20'6 ⁰ / ₀

szenvedett balesetet.

Megállapította azt is, hogy a különböző nagyobb üzemekben az alkohol fogyasztásának eltiltása, vagy lényeges megszorítása az üzemi balesetek számát leszállította.

A kőpor befolyása az egészségre. Az angol királyi bányabizottság a leicestershirei bányakerület felülvizsgálása alkalmával azt is tanulmányozta, mennyiben befolyásolja a kőfejtés és kőtörés a tuberculosis keletkezését. A kérdés vizsgálatánál figyelembe vették a kerületben egészségügyi tisztviselő minőségben évtizedek óta működő orvosok észleléseit. Ezek közül hatan egyhangulag azt a véleményt nyilvánították, hogy a kőpor éppenséggel nem oly ártalmas az egészségre, mint azt általában hiszik. Kizárólag egy orvos volt ezzel ellentétes véleményen, míg egy másik, ki 34 év óta folytat abban a kerületben orvosi gyakorlatot, csodálkozva említi, hogy a kőpor mily kevés hátránnyal jár az egészségre. Ez az orvos a kőtörő-gépekkel foglalkozó munkások között mindössze 2 tüdőgümőkór következtében beállott halálozást észlelt s ezeknél is a fertőzés kétségtelenül ki volt mutatható. Nézete szerint a kőpor maga nem okozhat tuberculosist, azonban a már meglevő tüdőgümőkört rosszabbítja, úgy hogy az erre a betegségre hajlamos egyének nem is ajánlaná, hogy kőtöréssel foglalkozzék. Ezzel szemben a tény az, hogy egyes helyeken a tüdőtuberculosis okozta halálozás ⁰/₀-a igen nagy, amit azonban az utóbb említett orvos azzal indokol, hogy e helyiségek fekvése egészségtelen, mivel egyetlen hosszú utcájukat az országút pora éri; továbbá, hogy a kerületben nagy számban laknak gümőkóros családok.

Egy másik, 40 év óta gyakorló orvos ez alatt az idő alatt mindössze hat tüdőgümőkóros beteget kezelte, s azon véleményen van, hogy a kőpor korántsem olyan veszedelmes, mint a fémek pora. A munkásoknak a gümőkórtól való mentességet annak tulajdonítja, hogy az automatikusan működő kőtörő-gépek feleslegessé teszik, hogy a munkás huzamosabb ideig a gépeknél tartózkodjék s elegendő, ha azt ellenőrzi, vajjon a gép szabályosan működik-e. Még egy szempont fontos, hogy a kőtörő-gépekből kiszálló, s a köszörülés alkalmával képződő por között különbséget tehessünk. A kőtörést aránylag kisebb sebességgel végzik, és a por legnagyobb részét apró finom szemcsékből áll, amely ellentétben a köszörülésnél képződő porral, kavicsos alkatrészeket nem tartalmaz. Jóllehet a por az egészséget nem befolyásolja előnyösen, mégis feltehető, hogy kőtörő-gép pora nem rejt nagyobb ártalmakat, mint száraz időben az országút pora; sőt az előbbi még kevésbé veszélyes, mivel tisztább és nem igen tartalmaz szerves anyagokat. Haldane dr. kijelenti, hogy jóllehet a kőpor hörghurutot okozhat, mégis az maga tüdőgümőkört nem idéz elő, hacsak a bacillus már nincsen meg a szervezetben. Ennek jelenléte esetén azonban a kőpor felette hajlamossá teszi a szervezetet erre a betegségre. A kőpor hátrányai könnyen megelőzhetők, ha vízzel dolgoznak. Épp ezért szükséges volna, hogy az ily üzemeket víz-permetező készülékekkel szereljék fel, amelyek segítségével a kőpornak egészségügyi ártalmait egyszerűen s mindenkorra ki volnának küszöbölve.

A porbelélegzés jelentősége. A porbelélegzésből eredő s az egészséget támadó ártalmak szempontjából — Sommerfeld szerint — az veendő figyelembe, vajjon csekélyebb-e vagy jelentékenyebb-e a belélegzett pormennyiség, hogy a porrészecskék simák, gömbölyűek vagy recés, éles szélű, durva felületű szemcsékből állanak, végül, hogy a por nem tartalmaz-e vegyi vagy fertőző anyagokat. A legveszedelmesebbek azok a porrészecskék, amelyek szemcséi recés szélűek és hegyesen végződők, míg kevésbé ártalmasak a legömbölyített, sima felületű részecskék. A durva, szálal felületű porszemek, aminők számos növényi és állati anyagból származnak, a lélegző utak nyálkahártyáin megtapadnak és köhögési ingert váltanak ki. A pormenek egész soránál azok vegyi tulajdonsága veendő szemügyre. Bárminő por alkalomadtán fertőző lehet és így ragályos

betegséget továbbíthat. Ily eset áll elő, ha pl. tüdővésztes beteg könnyelműen a műhely padlójára üríti köpetét. A köpet beszáradása után az abban lévő gümöbacillusok szabaddá lesznek, a padló porához keverednek és ezzel a belélegzésre szolgáló levegőbe jutnak. A porbelélegzés ellen az emberi test védőkészülékekkel van felszerelve. Így az egészséges orr kiváló porfogó, azonfelül a lélegző utak nyálkahártyájában elhelyezett csilló-szőrők is visszatartják a port. Hosszabb ideig tartó, nagy mennyiségű porbelélegzés azonban megfosztja a szervezetet ezektől a védő fegyverektől és a tüdő idült hurutját eredményezi. A belélegzett portól a tüdő megkeményedik, szöveti szerkezete jellemzően megváltozik; ez az úgynevezett portüdő (Staublunge). Az élő egyénnél ez a tüdőbeli porlerakódás nem ismerhető fel könnyen, mivel a porban dolgozó munkások fokozatosan hozzászoknak a poros légkörhöz.

A napvilágosság észszerűbb kihasználására irányuló mozgalom Angolországból indult ki, de már Németországban is jelentős sikereket ért el. Sarotti, a berlini nagy cukorkagyár, a berliniek »Gerbeaud«-ja, különös buzgalommal foglalkozik a modern munkásvédelem ez okos és humánus kezdeményezésével. A cég röpiveket osztogat, folyóiratokban is propagálja a kérdést, nagynevű tudósokkal, így nemrég Engel dr. tanárral is irat cikkeket a nappali világosság jobb kihasználása érdekében. Több mint 1.500 nyilatkozatot gyűjtött már a cég, mely a mozgalom hasznosságát elismeri és bizonyítja. A kérdést igen egyszerű módon tartja megoldhatónak. Április elsején kell csak az órát egy órával előbbre állítani és így hagyni az egész nyáron át. A munka egy-egy órával korábban kezdődik és egy órával korábban végződik. A munkás a napfény derűje utáni vágyát kielégítheti, munka után kimehet a szabadba, este szabad idejében egy órával tovább élvezheti a napfényt.

Az ólommérgezés egy újabb tünete. A legelterjedtebb ipari betegségeknek, az ólommérgezésnek egyes tüneteit az orvostudomány annyira kiderítette, hogy új szempontok már nem igen merülhetnek fel. Ismerik keletkezését, tüneteit, következményeit, s azokat a rendszabályokat, amelyekkel védekezni lehet ellene. Ha ma már ritkább is e betegség, mégis Németországban évente körülbelül ezer munkás esik áldozatául. A halálozás ugyan igen csekély, azonban a betegség maga rendkívül kínos. Súlyosságát növeli, hogy egyszeri átszennvedése nem mentesíti, sőt hajlamosít a betegség kiújulására.

Thomas Olivér angol orvos az ólommérgezés egy újabb tünetére hívja fel a figyelmet, amely a nemzőképességet illeti. A fazekasoknál, akiket ugyancsak gyakran ér ólommérgezés, még ha más tünet nem is jelentkezik, a nemzőképesség szenved.

Különösen nőknél észlelhető ez a tünet, amelynek következtében ezeknél sokkal gyakoribbak a koraszülések, mint más munkásnőknél. Ezt a jelenséget Oliver legelterjedtebben éppen a magyarországi fazekasoknál észlelte.

Küzdelem a lépfene ellen. A német birodalmi egészségügyi hivatal az 1909 óta érvényben levő bejelentési kényszer következtében tudomást szerez minden lépfenemegbetegedésről, mely a szűcsiparban előfordul. Úgy látszik, hogy a kötelező bejelentés szomorú meglepetést hozott. A szűcsiparban előforduló lépfene-esetek száma sokkal nagyobb, mint ahogy gondolták. A birodalmi kormány behatóan foglalkozott a kérdéssel. A kancellár kezdeményezésére az összes birodalmi kormányok újból nyomatékosan utasították az iparfelügyelőket és a rendőrhatalóságokat, hogy a legnagyobb eréllyel járjanak közbe a lépfeneveszély leküzdésére. A borszakma balesetbiztosító pénztárainak hivatalos óvszabályát vegyék eljárásuk alapjául. Ezeket a császári egészségügyi hivatal, a birodalmi biztosítási hivatal és a porosz kereskedelemügyi minisztérium közreműködésével állították össze.

Üdülőttelep kézművesek számára. A német kézműveskamarak a kézművesmesterek ipari és jogi érdekeltein kívül kezdenek foglalkozni a kézművesek szociális és munkásvédelmi kérdéseivel is. A kamarak egy része üdülőttelepeket létesített, hogy a kézműves itt előnyös lakás és ételmezési viszonyok mellett pihenhessen, üdülhessen. A breslauer kamarának már van telepe; Oppeln és Liegnitz kamarái, a rajnai és westfaliai meg hesseni kamarák is buzgólnak ilyen üdülőttelepek felállításában. A hatóságok a kamarak törekvéseit azáltal támogatják, hogy pénz- és telekadományozással sietnek segítségére, sőt sorsjáték és más jövedelmező vállalkozások engedélyezésével is teszik képessé céljaik megvalósítását.

A ludtalp az iskolában. Egy magdeburgi fiúiskolában megállapították, hogy a tanulók között nagyon sok a ludtalpú. Ugyanezt már Hamburgban is megállapították, még pedig fokozódó arányban. A népiskolában 741 fiú közül 128-nak volt ludtalpa, a magasabb osztályokban azonban a fiúk 25 százalékának. A »ludtalp« fogalma alatt kétféle állapotot kell értenünk. Az egyik alaki zavar, — a talp hajlásának beesése, — a másik pedig a funkcióban beálló zavar. Az iskolában fölvevett statisztikának a későbbi korban fölvevett statisztikával való összehasonlításából kitűnik, hogy az alaki zavar az iskolaévekben lép föl, a funkciószavar pedig csak később. Ezért az iskolásgyermek orvosi kezelése rendkívül fontos a későbbi munkaképtelenség elhárítására.

Halálos ipari balesetek Angolországban. 1911. július végéig az év első hét hónapjában az üzemi balesetek következtében elhalt munkások száma 1.642 volt, 1910-ben ugyanabban az időszakban 1.725. A tengerészek közül, kik ebben a számban benn nem foglaltatnak, ugyanabban az időszakban 698 ember halt meg üzemi baleset folytán, szemben az 1910-ben elhalt 626 emberrel. A legtöbb halálos sérülést a bányák szolgáltatják, utánuk a hajóépítés következik, aztán a dokkok üzemei és a vasuti forgalom üzemei.

Pályázat. A második nemzetközi baleseti orvosi kongressus választmánya két, egyenkint 1.000 frankos díjat tűzött ki a következő tárgyat feldolgozó legjobb pályamunkára:

1. A munkaképesség megbirálása a baleset előtt és baleset után.

2. A sérült testrészek alkalmazkodása a munkához és ennek értékelése. (Die funktionelle Anpassung der verletzten Glieder und die Schätzung derselben.)

A pályamunkák olasz vagy francia nyelven fogalmazva, gépirással leírva vagy nyomtatásban három példányban küldendőek 1912. december 31-ig a törvényszéki orvostani intézethez Rómában, Isola Tiberina.

A harmadik nemzetközi baleseti orvosi kongresszust 1912-ben Düsseldorfban tartják meg.

MUNKÁSVÉDELEM.

Munkásvédelem a legsötétebb Afrikában.

Az európai nagy ipari államok gyarmatpolitikája, annak fejlődése, hatása a népek gazdasági életére a modern nemzetgazdaságtan legnagyobb és legtermékenyebb problémáinak egyike. Nagy birodalmak, melyeknek gyarmatbirtoka egész világrészeket ölelt fel, ennek dacára szegényebbekké lettek, lesüllyedtek régi nagyságuk polcáról — más fejlődő, erős birodalmak elkeseredett harcokat a vívniak gyarmatokért, melyek mai állapotukban meg nem érik az értük kiomlott vér egy cseppjét sem, nem érik meg a befektetett tőkék kicsiny töredékét sem. Gyarmatpolitikai kérdés tartja most is izgalomban Európa két vezető nemzetét és ezzel az egész művelt emberiséget.

Sajátságos jelenség, hogy a gyarmatpolitika objektumát alkotó népek igazi sorsáról, lelkületéről alig tudunk meg valamit. Egy-egy népfaj véres lázadása, az e lázadások nyomán megismétlődő vérengzések és tömeges kivégzések, melyeket a kulturavivő, a jobb fegyverekkel rendelkező, az erősebb, a nagy és művelt hódító rendezni szokott, vetnek élénk fényt a leigázott és a gyarmatpolitika számára kihasznált népek érzésvilágára és sorsára. Ezek a kétségbeesett, eleve teljesen kilátástalan lázadások a kultura és a gyarmatosítás »áldásai« ellen, a népek mély elkeseredéséről adnak hírt.

Tudjuk azt is, hogy ez az elkeseredés nem mindig a leigázott nép lelkületének alacsonyágából, a kultura gyűlöletéből fakadt, hanem az elnyomatás, a kifosztás miatt érzett jogos elkeseredésből is. Ezt minden ismerője a kérdésnek be fogja vallani, akárhogy vélekedjék egyébként a faji problémáról.

Hogy a kiméletlen sarcolás és leigázás, melyben ezeknek a népeknek részük van, nem fokozza szeretetüket a kultura iránt, az bizonyos. Hogy része van e népek pusztulásában, az is kétségtelen.

A modern hírszolgáltatás folytonos tökéletesedése hozza magával, hogy a gyarmat urainak szomorú hőstettei néha mégis nyilvánosságra kerülnek és kulturbotrány formájában egyideig foglalkoztatják a közvéleményt.

Innen lehet, hogy a legújabb időben a gyarmatos hatalmak mégis csak megkísérlik azt, hogy legalább bizonyos mértékig nyujtsanak védelmet a benszülötteknek a nyereszkesedési vágy legdurvább kinövéssei ellen. A német kormány most hozza nyilvánosságra azokat a munkásvédelmi rendeleteket, melyeket a német kormány afrikai gyarmatain életbe léptetett.

Az egyik rendelet eltiltja, hogy a benszülöttek idegen hatalom katonai szolgálatába lépjenek vagy mutogatás céljából elszállíttassanak, ha nincs meg a garancia arra, hogy visszahozzák őket újra. Ha valaki a gyarmat más területébe toboroz mezőgazdasági vagy ipari munkásokat, akkor a hatóságtól toborzó igazolványt kell váltania. Minden toborzandó munkásért 5 rupia (egy rupia 1 korona 62 fillér) óvadékot kell letenni. Ezt az igazolványt a hatóság megtagadhatja, ha a munkaadó büntetve volt bűntény miatt, ha pálinkát ad el külön engedély nélkül benszülötteknek, ha erőszakos vagy ha a közbiztonság érdekei úgy kívánják. Ez az utóbbi pont rendkívül nyulékony értelmezést enged és teljesen a hatóság tetszésére bizza az engedély megadását. A toborzott anyagot a legközelebbi hatóságnak be kell mutatni. A közigazgatási hatóság az »alkalmatlan« embereket törli a lisztából és meggyőződik arról, hogy a benszülöttek egyetértenek-e a föltételekkel. Hosszabb időre, mint 7 hónapra nem szabad benszülötteket toborozni. A toborzó tartozik a benszülöttek ételmezéséről rendeltetési helyükön való megérkezésükig gondoskodni. Ha ezt elmulasztja, a hatóság látja ezt el a munkaadó költségére. (Ilyen rendelkezés nálunk is elkelne.)

Egy másik rendelet a benszülött ipari munkások védelmét célozza. A »toborzó« kijelentései és ígéretei mind kötelezők a munkaadóra nézve is, ha a benszülötteket munkába engedte lépni. Oly munkás, ki a munkahelyről haza nem mehet, mert az messze van a lakott területtől vagy aki állandóan az üzem helyén lakik, igényt tarthat külön ételmezési díjra. Ennek legalább a bér egyharmadának kell lennie. A bért és az ételmezési díjat készpénzben kell kifizetni, az utóbbi helyett, ha a munkás is beleegyezik, megfelelő ételmezés adható. Bért azokra a napokra is kell fizetni, amelyeken a munkaadó vagy megbízottja rendelkezésére a munkás nem dolgozik. Az esetleges szerződészegésből eredő kár elhárítása céljából a munkás bérének »csak« a felét foghatja le a munkaadó »óvadék« gyanánt. Az összeget a munkás a munka befejezése után megkapja.

A munkaidő legfeljebb 10 óra lehet. A munkásnak időt kell adni, hogy háztartási dolgait napvilágosságnál lássa el. Túlórázásért külön órabér fizetendő a napi bér megfelelő töredéke erejéig. A munkás, ki haza nem mehet, egészségügyi és égalji szempontból kifogástalan lakásra tarthat igényt. A munkaadó tartozik azt adni.

Ha a benszülött beteg lesz, a munkaadó fizeti az orvosi- és kötszerköltséget, a kórházi díjakat is a szerződési idő lejártának napjáig. A gazda a munkást rögtön elbocsáthatja, ha az bűntényt vagy kihágást követ el, ha munkástársait fellázítja, ha részeges és makacskodó, ha betegség miatt három hétig nem dolgozott. A munkás is elhagyhatja rögtön a szolgálatot, ha a munkaadó vagy megbízottja őt durván bántalmazza, ha a gazda durván vét kötelezettségének teljesítése ellen, ha munkaképtelen lett sérülés vagy betegség miatt. A rendelkezések betartását kerületi bizottságok ellenőrzik. A rendelet áthágása szigorúan büntetettetik.

1909/10-ben az ily ipari munkások száma Kelet-Afrikában 20.000-rel nagyobb lett. Kamerunban hasonló rendelet lépett életbe. Itt is szigorúan büntetettetik, ha nem készpénzben fizeti a munkaadó munkásait. Délnyugat-Afrika német gyarmataiban is életbe lépett ily rendelkezés. Eredménye az, hogy az angol területekről és az Amboföldről tömegesen vándorolnak be munkát kereső benszülöttek.

Hiszen kétségtelen, hogy az itt lefektetett munkásvédelemnek még egy kevésbé afrikai íze van, de azért a német nép érdemét az nem csökkenti. Mert a német gyarmatokon most oly jó a munkaviszony, hogy oda tódul az értékes munkaerő Afrika más részeiből. Milyenek lehetnek hát a munkaviszonyok egyebütt — a sötét Afrikában?

A gyermekek ipari foglalkoztatásának megdöbbentően nagy elterjedtségéről tanuskodik az osztrák munkásstatisztikai hivatal legújabb, »*Erhebungen über die Kinderarbeit in Österreich im Jahre 1908*«* cím alatt közreadott kiadványa. Az osztrák iskolakötelesek körében foganatosított statisztikai felvételek csak a tankötelesek egytizedére terjedtek ki, mindamellett ezek már is oly sivár képét adták a gyermekek kihasználásának, hogy hozzá hasonlót más kulturállamban alig kaphatnánk. Nem kevesebb mint 148.368 iskolásgyermekről derült ki, hogy már hihetetlenül korán kénytelen ipari munkába állni. Ezen ijesztő nagy szám a vizsgált gyermekek 34,8 százalékát tette ki. A korai munkában álló tankötelesek viszonzyszámai egyformán a 30–60 százalék között váltakoztak, akár Stájerországot, Krajnát, Karinthiát, akár Morvaországot, Galiciát vagy Bukovínát tekintjük. És várakozás ellenére a törvényes vagy törvénytelen gyermekek ipari foglalkoztatásáról kapott arányszámok is meglehetősen közel állanak egymáshoz. A törvényes gyermekek 34,6 százaléka, a törvénytelen gyermekek 37,3 százaléka kényszerült ipari munkába állni ugyanakkor, amidőn egyuttal az iskolakötelezettség terhe is rájuk nehezedett. Csupán az árvaságra jutott gyermekek ipari foglalkoztatásában állapítható meg jelentékeny különbség a törvényes és törvénytelen gyermekek között. Előbbiek 41,8 százaléka, utóbbiak 48,8 százaléka állott ipari munkában; bizonyítékául annak, hogy távolról sem csak a proletárszülők önzése kényszeríti a gyermekeket a korai munkálkodásra.

És ha már magában ezen általános adatok gondolkodóba ejthetik azokat, akik tudják, hogy a fejlődésben álló gyermekek mindenkinél jobban igénylik a gondozást és a munkától való felmentést: akkor az alábbi adatok még inkább megdöbbenthetik azokat, akik állítólag a munkásosztályt meglizedelő nagy gyermekmorbilitás és halandóság igazi okai felől még mindig nincsenek tisztában. Ezért hálával is tartozunk az osztrák munkásstatisztikai hivatalnak azon kiméletes alaposágért, melylyel a gyermekmunkára vonatkozó minden fontos részletkérdésre kiterjeszkedett és a nyert eredményeket, bármily megrázóan tárják fel az osztrák proletárgyermekek sorsát, napvilágra hozta. Az idevágó adatok a következők:

A foglalkoztatott tankötelesek	17,8 ⁰ / ₀ -a (= 27.030)	állott a	6–8	életévben,
»	»	»	35,6 ⁰ / ₀ -a (= 39.019)	»
»	»	»	49,7 ⁰ / ₀ -a (= 50.722)	»
»	»	»	52,2 ⁰ / ₀ -a (= 28.703)	»

A foglalkoztatott tanköteleseknek kor és az egyes alkalmaztatási ágak szerinti megoszlását az alábbi összeállítás tükrözi vissza (100 iskolásgyermekre vonatkoztatva):

Alkalmaztatás módja	6–8 éves	9–10 éves	11–12 éves	13–14 éves
Háztartásbeli	25,6 ⁰ / ₀	29,0 ⁰ / ₀	31,0 ⁰ / ₀	14,4 ⁰ / ₀
Mezőgazdaságban	17,2 ⁰ / ₀	28,1 ⁰ / ₀	35,3 ⁰ / ₀	71,4 ⁰ / ₀
Ipari foglalkozásban	24,6 ⁰ / ₀	25,5 ⁰ / ₀	30,3 ⁰ / ₀	19,6 ⁰ / ₀
Vendéglő-korcsmaiparban	12,2 ⁰ / ₀	24,4 ⁰ / ₀	40,7 ⁰ / ₀	22,7 ⁰ / ₀
Kereskedelemben	7,3 ⁰ / ₀	20,7 ⁰ / ₀	39,1 ⁰ / ₀	32,9 ⁰ / ₀
Kihordók	15,1 ⁰ / ₀	29,2 ⁰ / ₀	39,5 ⁰ / ₀	16,2 ⁰ / ₀
Egyéb alkalmaztatásban	8,7 ⁰ / ₀	25,9 ⁰ / ₀	38,5 ⁰ / ₀	26,9 ⁰ / ₀
Több alkalmaztatás egyidőben	15,3 ⁰ / ₀	26,4 ⁰ / ₀	37,2 ⁰ / ₀	21,1 ⁰ / ₀
Összesen	18,5 ⁰ / ₀	26,7 ⁰ / ₀	35,0 ⁰ / ₀	19,8 ⁰ / ₀

Ha pedig a gyermekmunkások megoszlását az egyes iparcsoportokban, azok korára való tekintet nélkül vizsgáljuk, akkor kiderül, hogy a kő-, föld-, üveg- és agyagiparban 2.317, a fémgyártásban 1.353, a faiparban 5.103, a bőr-, sörte-, tolliparban 1.683, a szövő-fonóiparban 17.216, a ruházati iparban 4.259, az építőiparban 1.047 tanköteles volt alkalmazva.

* Verlag von Alfred Hölder. Wien 1910.

A kapott adatokban kifejezésre jutott hihetetlen nagy társadalmi nyomor igazi nagyságáról csak akkor nyerünk teljes képet, ha még kiemeljük, hogy ezen szerencsétlenek közül dolgozott

298 évente	2 hétig ; illetve	17.7% naponta	1 órát,
4.196	2—10	21.0%	3
24.672	10—30	16.0%	4
110.202	30—52	15.5%	6
		5.1%	8
		1.1%	9
		0.3%	10

Ezen adatok alapján kiszámítható, hogy az osztrák tankötelesek nagyrésze a rendes tanítás idejében heti 40 órán át kénytelen időelőtt nehéz testi munkát teljesíteni és hogy ezen szerencsétlenek a munkaidő tekintetében is semmivel sem állanak mögötte a felnőtt munkásoknak. Ehhez járul még az a megdöbbentő jelenség, hogy ezen gyermekek között nem kevesebb mint 35.142 *éjjel* is dolgozott, illetve a korai reggeli órákban kénytelen volt vállalt munkáját teljesíteni. Hogy ezen szegényletes állapotokban mily nagy károsodása rejlik a szellemi előmenetelnek és a kulturának, az abból is kitűnik, hogy a szóban forgó statisztikai felvételt eszközölő tanítók kijelentése szerint nem kevesebb mint 68.654 tankötelest már kézzelfoghatóan nyilvánult az időelőtti munkába való állásból folyó szellemi elmaradottság, figyelmetlenség és erkölcsi züllés.

Gyermekek és ifjúkoruak védelmének kiterjesztése. A londoni county council rendeletet bocsátott ki, mely már a múlt hó közepén életbe is lépett és mely a gyermekek és ifjúkoruak fokozottabb védelmét célozza. A rendelet szerint iskolaköteles, 14 évnél fiatalabb gyermeket nem szabad napi 7^{1/2} óránál tovább foglalkoztatni és ezt is mindig csak a reggeli 6^{1/2} órától esti 6^{1/2} óráig terjedő időszakban. Oly napokon, amikor iskola nincs, a gyermek munkaideje 8 óra lehet a reggeli 6^{1/2} órától esti 9 óráig terjedő időszakban. Vasárnap a gyermek csak három óra hosszat foglalkoztatható és csak a reggel 7 óra és déli 1 óra közti időben. Borbélyüzletekben stb. 14 évnél fiatalabb gyermek foglalkoztatása egyáltalán tilos. A rendelet nem csak papirrendelet, mert gyakorlati haszna is nagy lesz. Így eddig a tejkereskedelemben egész hadseregét az iskolaköteles gyermekeknek foglalkoztatták már a legkorábbi hajnali órákban.

Külön rendelkezések vonatkoznak az utcai kereskedelemre. Leánygyermek 16-ik életévéig ebből teljesen ki van tiltva. 14—16 éves fiúkat csak a reggel 6 órától esti 9 óráig terjedő időszakban szabad az utcai kereskedelemben alkalmazni. Külön jelvényt kell viselniük igazolásul annak, hogy a grófsági tanács megengedte nekik az utcai elárúsítást. Ha koldulnak vagy tartózkodási helyüket, lakásukat pontosan be nem jelentik vagy egyébként vétének a szabályok ellen, az igazolványt megvonják tőlük. Mulatóhelyekben elárúsítóknak 16 évnél fiatalabb gyéneket egyáltalában nem szabad alkalmazni.

Gyermekek éjjeli munkája gyárakban. Az angol belügyminiszterium bizottságot küldött ki annak tanulmányozására, hogy az 1901. gyári törvény értelmében némely gyárakban még divó éjjeli munkája a fiugyermekeknek miképen volna korlátozandó. A bizottság tagjai néhány képviselőn kívül a gyári főiparfelügyelő Robinson és Sir Murphy, londoni tisztiorvos.

A társadalmi muzeum munkásvédelmi működése. 1910-ben a frankfurti társadalmi muzeum nagyobb mértékben mint azelőtt, vette ki részét a gyakorlati társadalom-politikai és munkásvédelmi munkából. A szocialis tanácsadó irodát mind többen veszik igénybe. 756 esetben fordultak tanácsért az irodához. Az esetek egynegyed részében a kérdések a lakásügyre vonatkoztak. Magánüzemek munkásnyugdíjpénztárainak átalakításánál is több ízben vették igénybe az irodát és kérték tanácsát. A muzeum és Frankfurt városa által közösen fenntartott közhasznú jogvédő irodát és az asszonyok jogvédő irodáját ez évben 28.009 esetben vették igénybe, a nők jogvédő irodáját 12.320 esetben. Ezek meglepően nagy számok. Elképzelhetjük, mily nagy szocialis szükséglet kielégítését jelenti ez az iroda, ha aránylag nem nagy városban, mint amilyen Frankfurt, 28.000 esetben fordulnak hozzá tanácsért. A szegénysorsú népesség jogéletében forradalmi jelentősége van az ilyen jogvédő irodának, melynek tanácsai a leggyámoltalanabb és legszegényebb népesség javára válnak, mert a szervezett ipari munkásság hatalmas szakszervezeteinek jogvédő irodáit keresi fel. A budapesti társadalmi muzeum a gyakorlati munka ily feladatait is vehetné fel teendői közé.

Vasár- és ünnepnap munkaszünet az ügyvédi és közjegyzői irodákban. Miniszteri rendelet, mely 1911. július 30-án jelent meg, rendeli el, hogy Ausztriában az ügyvédi és közjegyzői irodákban vasár- és ünnepnapon nem szabad dolgozni. Az iroda tulajdonosa maga elvégezheti azokat a munkákat, melyek alkalmazott foglalkoztatása nélkül elvégezhetők; oly városokban, melyekben a közönség és az üzleti forgalom különös érdekei követelik, hogy alkalmazottak is dolgozzanak, az illetékes ügyvédi kamara hozzájárulásával a vasárnapi munkaszünet felfüggeszthető; ez halasztást nem tűrő munkák idejére is meg van engedve. Az alkalmazottat ez esetben sem szabad azonban vasárnap délelőtt többet mint két órán át foglalkoztatni. Ennek ellenében egy fél hétköznapot kap kárpótlásul. Krakkó és Lemberg kerületének ügyvédi és közjegyzői irodáiban az alkalmazottak vallásukra való tekintettel vasárnap dolgozhatnak, ha a hét egy másik napján teljes 24 órás munkaszünetet kapnak.

A rendelet ellen vétők az ügyvédi és közjegyzői fegyelmi rendtartás értelmében büntetendők.

Ez az emberséges rendelet régi igazságtalanságot szüntet meg s így a művelt proletáriátus egy nagy osztályának biztosítja azt a pihenést, melyet az ipari munkásság rég kivivott magának.

Nők éjjeli munkájának tilalma Portugáliában. Minden ipari üzemben, melyben 10-nél több alkalmazott dolgozik, 1911 június 24-én kelt kormányrendelet értelmében tilos a nők éjjeli munkája. Az üzemek, melyek ipari üzemeknek minősíthetők, fel vannak sorolva. Kivételnek a mutatóványos, a hajózási, a mezőgazdasági, a halászati, a sótermelést űző, a szállodai és a kereskedelmi üzemek, majdnem több üzem vétetik tehát ki, mint a hány a listában benn marad. Az éjjeli pihenőnek 11 óráig kell tartania. Ebben is, a kivételek tekintetében is, alkalmazkodik a rendelet a 1906 szeptember 26-án kelt berni nemzetközi egyezményhez. A kivételeket engedélyező hatóság a kerületi iparfelügyelőség lesz. A gyapjúfésülő- és szövőiparra, oly bányauzemekre vonatkozólag, melyek üzem legalább négy hónapon át évente szünetel és a répacukorgyártással foglalkozó üzemekre vonatkozólag a rendelet csak 1919-ben lép életbe. A kivételek, melyeket a berni konvenció engedélyezett, tehát Portugáliában is, úgymint nálunk is, bőven vétettek igénybe. A mivel a törvény munkásvédelmi hatása, eleven ereje, úgyszólván semmivé lett. Portugáliában is, nálunk is.

Rendszeres orvosi ellenőrzés a francia ólomüzemekben. Az üzemtulajdonos alkalmazza az orvost, kinek minden üzemben, amelyben a munka az ólommérgezés veszélyének különösen ki van téve, miniszteri rendelet értelmében rendszeres ellenőrző szolgálatot kell végeznie. A rendelet ezeket az üzemeket külön felsorolja. Ide tartoznak: ezüsttartalmú ólom csiszolása, villamos akkumulátorok gyártása, ólomhuták, kristályüveg gyártása és feldolgozása, ólomtartalmú máz gyártása és feldolgozása, a fazekasipar, a porcellán- és fayencefestés, a sokszorosító-ipar, a kerámiai kromolitografia, ólomvegyületek, ólomoxidok, ólomsók és ólomfestékek gyártása és feldolgozása. Ezekben az üzemekben nem szabad munkást alkalmazni, kinek nincs bizonyítványa orvostól, hogy ólommérgezés tünetei ki nem mutathatók nála, és hogy oly betegségben, mely ólommérgezésre hajlamosít, nem szenved. A bizonyítványt egy hónappal a felvétel után és minden további negyedévben meg kell újítani. Minden munkást, ki rosszul érzi magát a munka folytán, vagy aki orvosi vizsgálatot óhajt, az üzemtulajdonos meg tartozik az orvossal vizsgáltatni. Két eredendő bűne van a rendeletnek. Az egyik az, hogy az orvos az üzemtulajdonos alkalmazottja, tehát attól függ; a másik és nagyobb hiba az, hogy kitiltja a beteg és munkára nem alkalmas, az üzemben megbetegedett munkást a munkából, de nem törődik tovább a sorsával. Nem kárpótolja, nem gondoskodik gyógyításáról.

Az angol gyárak tisztántartása. Az 1901. angol gyári törvény számos rendelkezést tartalmaz, mely a gyárak tisztántartását és az egészségügyi követelményeknek megfelelő állapotban való tartását előírja. Egy ilyen rendelkezése a törvénynek előírja, hogy rendszeres időközben meszelní kell a gyár falait és lemosni a falakat. A miniszternek joga van kivételeket engedélyezni, ahol igazolva látja, hogy a gyár tisztántartása nem követeli meg a falak lemosását vagy meszelését. Így most elrendelte, hogy mindazokban a gyárakban, melyek legalább kettős rétegével egy mosható vízi festéknek vannak festve és minden három évben legalább egy ily festékréteggel újra festetnek, a falakat minden 14 hónapban kell lemosni. A gyár tisztán tartandó, az iparfelügyelő e rendelet dacára bármikor elrendelheti a falak lemosását vagy újrafestését.

...	JOGGYAKORLAT	...
-----	---------------------	-----

BETEGSEGÉLYEZÉS.**Tagnak neje után segély nem állapítható meg.**

A m. kir. állami munkásbiztosítási hivatal 1911. április 4-én kelt 1910. P. 1657. sz. ítélete.

Ítélet. A magyar kir. állami munkásbiztosítási hivatal a föllebezésnek helyt ad s az első fokú bíróság ítéletének megváltoztatásával M. J.-t a neje után járó temetkezési segélyre támasztott igényével elutasítja.

Megokolás. M. J. a ny-i kerületi munkásbiztosító pénztár tagja neje elhalálzásából folyóan igényel a pénztártól temetkezési segélyt.

A pénztár az igényt elutasította, ellenben az első fokban eljáró választott bíróság azt azon az alapon megítélte, mert az 1907. évi XIX. t.-c. 51. §-a 5. pontjának rendelkezése szerint a biztosítottak családjában történt halálzásnál is nyújtható segély, mely azonban az 50. §. 6. pontjánál megállapított összegnél nagyobb nem lehet.

A választott bíróság a továbbiakban azzal érvel, hogy noha a törvény jelzett rendelkezése »nem kényszerítő, csupán engedélyező jellegű, de gyakorlati érvényesítésének útjában nem állhat és nem is áll az a körülmény, hogy az országos pénztár alapszabályai 41. §-ának 6-ik pontjában csupán a biztosított tag elhalálzására nyújtandó segélyezés és annak a napibérosztályok különbözősége szerinti összegek vannak meghatározva, ellenben a családtag elhalálzására esetére nyújtandó segély — amelynek mértéke már a felhívott törvényszakaszban meghatározva van — megemlítve nincs. Mert ha az országos pénztár a törvény által engedélyezett segélynyújtásnak azt a módját, illetve esetét kizárni akarta volna, e tekintetben kizáró rendelkezést tartalmazna, amiképen ilyen rendelkezést tartalmaz a gyermekágyi segély tekintetében, amely segélyben csupán pénztári tagot mond részesítendőnek.«

Ezen az alapon arra a következtetésre jut az első fokú ítélet, hogy az országos pénztár alapszabályaiban a családtag elhalálzására esetén a törvény által engedélyezett segélynyújtás kizárva nincs és így már ebből az okból sem állhat meg az 1907. évi XIX. t.-c. alapelvét képező szociál-politikai és humanitárius érdekekkel is elientétben levő az a felfogás, hogy mert az alapszabályokban a családtag elhalálzására esetére nyújtandó segélyről külön említés téve nincs, »az tehát nem igényelhető« — ezeknél fogva az első fokú bíróság szerint — a pörben szóban levő igény jogos.

A felső bíróság ezt az érvelést nem találta helytállónak s az igényelt temetkezési segélyt megítélhetőnek.

A törvény 50. és 51. §§-ai ugyanis csak azt a legalsó és legfelső határt állapítják meg, amelyek között a betegség esetén nyújtandó biztosítási segélyek mozoghatnak.

Az 1907. XIX. t.-c. 50. §-ának utolsó bekezdésében foglalt jogszabály szerint aztán az országos munkásbetegsegélyző és balesetbiztosító pénztár az 50. 51. §§-aiban felsorolt segélyeket az alapszabályaiban megállapított mérvben nyújtja.

Az országos munkásbetegsegélyző és balesetbiztosító pénztár anyagi eszkozeinek mérlegelése abból a szempontból, hogy a törvényszerű legkisebb segélyezés fölemeltessék, az 1907. XIX. t.-c. 105. §-ának c) pontja értelmében a nevezett pénztár közgyűlésének hatáskörébe tartozik.

Az egyes pénztári tagok esetenkénti segélyezési igényeinek elbírálásánál tehát az országos munkásbetegsegélyző és balesetbiztosító pénztár alapszabályai és a közgyűlésnek a segélyezés mérvét a törvény 50. 51. §-ainak korlátai között megállapító és a m. kir. állami munkásbiztosítási hivataltól jóváhagyott határozatai, amelyek a törvény 114. §-ának 2. pontja szerint az alapszabályoknak kiegészítő részei, a betegség esetére való biztosítás alapján nyújtandó segélyek mérve tekintetében figyelmen kívül nem hagyható jogforrások.

Ebből következik, hogy a bíróságnak nincs törvényes alapja arra, hogy az országos munkásbetegsegélyző és balesetbiztosító pénztár alapszabályaiban megállapított segélyeket meghaladó segélyezést állapítson meg.

Tartozatlanul fizetett betegsegélyezési költségek megtérítése.

A kereskedelemügyi miniszter 38.573/909. számú határozata.

Olyan vitás kérdésnek elbírálása, amikor a munkaadó a véleménye szerint tartozatlanul fizetett betegsegélyezési költségeknek a kerületi pénztár által való megtérítését követeli, nem tartozik azon vitás kérdések közé, melyek az 1907-ik évi XIX-ik t.-c. 156. §-a értelmében s az 1884. évi XVII-ik t.-c. szerint az elsőfokú iparhatóság által s csak azután valamelyik fél meg nem elégedése esetében a törvény rendes útján volnának elbírálandók.

Ugyanis a hivatkozott törvényszakasz a kerületi pénztárak és munkaadók között felmerülő vitás kérdések közül csak azokról rendelkezik, melyek a munkaadókat terhelő befizetési és megtérítési költség iránt keletkeznek, holott a szóbanforgó ügyben a panaszos munkaadó szerint tartozatlanul teljesített betegsegélyezési költségek megtérítése igényeltetik, tehát az a kérdés vár eldöntésre, vajjon a pénztárt megtérítési kötelezettség a munkaadó irányában terheli-e vagy sem?

Az ítélkezést az ilyen jogvita tárgyában a törvény egyáltalában nem utalta az iparhatóságok hatáskörébe s jelesül az elsőfokú iparhatóság hatáskörébe sem.

Nem pénztári orvos indokolatlan igénybevétele.

A m. kir. állami munkásbiztosítási hivatal 1911. évi május hó 4-én kelt 1910. P. 235/2. sz. ítélete.

Ítélet. A m. kir. állami munkásbiztosítási hivatal a fellebbezésnek helyt ad, az első fokú bíróság ítéletét megváltoztatja, igénylőt 30 K. (harminc korona) megtérítésére támasztott igényével elutasítja.

Megokolás: B. M. igénybejelentése szerint azért alkalmazta 3 gyermekénél 8 napon át dr. H. B. nem pénztári orvost, mert az eljáró pénztári orvos, dr. R. J. két napi gyógykezelés folyamán fel nem ismerte, hogy igénylőnek egyik, megbetegedett gyermeke diphteritisben szenved s ezért, mikor a gyermeknek fuldoklása következtében a beteghez hívott nem pénztári orvos megjelent, nem pusztán ezen a harmadnap előtt megbetegedett gyermekén, hanem igénylőnek a diphteritis által már szintén inficiált többi két gyermekén is szérumos oltásokat kellett végeznie és a megkezdett gyógykezelést befejeznie. A pör folyamán azonban mi adat sem merült fel arra, hogy dr. R. J. pénztári orvos bármiféle mulasztást vagy műhibát követett volna el, — mert hiszen köztapasztalati tény, hogy a roncsoló toroklob, noha gyors lefolyású baj, mégis a legtöbb esetben nem közvetlenül a megbetegedés után, hanem egy-két nappal utóbb, néha csak még később válik kétségtelenül megállapíthatóvá. Emellett egyfelől dr. R. J. pénztári orvosnak nyilatkozatából, másfelől dr. Sz. R. szintén pénztári orvosnak esküvel megerősített tanuvallomásából az derül ki, hogy igénylőnek beteg gyermekét dr. R. J. pénztári orvoson kívül a másik nevezett pénztári orvos is meglátogatta. Ily körülmények között igénylő abban az esetben is, ha dr. R. J. orvosi működése iránt való bizalmatlansága indokolt volt volna, — amire azonban a bizonyítási eljárás támogató adatot nem szolgáltatott, — gyermekeit a másik pénztári orvossal kezelte volna. Nem fogadható el tehát igénylőnek abbeli állítása, hogy szükségből fordult nem pénztári orvoshoz és pedig abban az esetben sem, ha való igénylőnek abbeli pörbeli állítása, hogy gyermeke dr. H. M. hívása előtt már fuldokolt s így sürgős orvosi segélyre volt szükség, mert a pör adatai szerint a pénztári orvosok ugyanoly könnyen voltak igénylőhöz hívhatók mint a nevezett nem pénztári orvos, aki dr. Sz. R. tanuvallomásából kitűnőleg azoknál távolabb lakott igénylőtől. Ezeknél fogva az 1907. évi XIX. törvénycikk 59. §-ának utolsó bekezdése következtében a nem pénztári orvos alkalmazásával felmerült költség megtérítésére támasztott igényt nem lehetett jogosnak elismerni, miért is B. M.-et az első fokú bíróságí téletének megváltoztatása mellett igényével el kellett utasítani.

BALESETBIZTOSÍTÁS.

Otvösüzem balesetbiztosítási kötelezettsége.

A m. kir. állami munkásbiztosítási hivatal 1911 június 16-án kelt 1910. P. 321. sz. ítélete.

Ítélet. A m. kir. állami munkásbiztosítási hivatal az országos munkásbetegsegélyző és balesetbiztosító pénztár fellebbezését elutasítja és az első bíróság ítéletét helybenhagyja.

Megokolás. Az országos pénztár az első bírósági ítéletet azon a címen fölebbezte meg, hogy nem biztosításra kötelezett N. Á. E. budapesti arany- és ezüstműves (műötvös) cégnek üzeme.

A kérdéses üzemet biztosításra kötelezettnek mondotta ki az első bíróság, mert: a) a beszerzett adatokból megállapíthatónak ítélte, hogy a cégnek olyan ipari műhelye van, melyben állandóan legalább 20 alkalmazott van foglalkoztatva (1907: XIX. t.-c. 3. §. 3. p.); b) az ötvös- és ékszerész-munkásoknak munkájuk teljesítése közben mérges és fertőző természetű oly anyagokkal kell érintkezniök, amelyek a kéz megsérülése esetén a munkás testi épségét és munkaképességét veszélyeztetik.

A felső bíróság a pótlólag beszerzett adatok alapján a következőket állapította meg:

1. Az országos munkásbetegsegélyző és balesetbiztosító pénztár U. T. aranyárúgyár budapesti cég üzemét, mely 17 alkalmazottat jelentett be, továbbá B. F. aranyműves budapesti cég üzemét, mely 11 alkalmazottat jelentett be, a balesetbiztosításra kötelezett üzemek közé sorozta »a gyári jellegre való tekintettel«.

Minthogy ezekben az üzemekben épen úgy, mint az N. üzemében is csak kézi erővel hajtott gépek vannak, a gyári jelleg nyilván a munkáslétszámra tekintettel mondatott ki. Más támpontot e fölfogásra az üzembejelentő lapok és a beszerzett iratok legalább nem adnak.

Ezzel szemben bizonyos, hogy N. cégnek a pör során már az első bíróság által kiderített adatok szerint 13-nál kevesebb alkalmazottja akkor sem volt, mikor üzemi bejelentő lapját a budapesti kerületi pénztárhoz beküldötte, 1907. évi július hótól 1908. évi április hó végéig állandóan 20-nál több alkalmazottja volt.

2. A budapesti kir. ipari felügyelőségnek a hivatalhoz folyó évi június hó 13-án kelt átirata szerint N. ipartelepe 1906. év óta rendszeres iparfelügyelői vizsgálat alatt áll s évről-évre, 1908-ban kétszer is megvizsgáltatott abból az okból folyólag, hogy nevezett ipartelep alkalmazottainak száma legalább 20-at szokott tenni és jelenleg is ugyanannyival dolgozik.

3. A felső bírósági tárgyaláson meghallgatott műötvös-szakértő azt a véleményt adta, hogy az arany- és ezüstműves műötvös szakmában a sósav, királyviz, kékgálic mellett, melyek mérges anyagok, bizonyos műveletekhez ciánkálit, tehát a legveszélyesebb mérges anyagot is használnak.

E célra a ciánkálit jegeces alakban rendőrhatósági engedéllyel veszik, a jegeceket az üzemben a munkások vizben oldják fel s így készítik a némely gyártási művelethez szükséges ciánvizet.

E szakértői vélemény támpontot nyer abban, hogy ama két cég, melyeknek üzemét az országos pénztár a biztosításra kötelezett üzemek közé sorozta, az üzemi bejelentő lapok tanúsága szerint szintén használ a gyártáshoz ciánkálit, a cégek egyike pedig sósavat, vitriolt is, melyek tudvalevőleg mérges anyagok.

Mindezek alapján, figyelemmel az 1907. évi XIX. t.-c. 3. §. és 3. és 16. pontjában foglaltakra, a kérdéses üzemet, mert állandóan legalább 20 munkást alkalmaz, és mert üzemi munkáihoz mérges segédanyagokat is dolgoz föl, a felső bíróság a maga részéről is balesetbiztosításra kötelezettnek kellett hogy tekintse.

Balesetbiztosítási járulékok visszatérítése. Állami felügyeleti jog és magánfelek sérelmei.

A cs. kir. közigazgatási bíróság 1911. március 31-én kelt 3.552. számú ítélete.

Ítélet: A panasz elutasítatik.

Indokolás: Az alsóausztriai balesetbiztosító intézet 1901. november 8-án kelt határozatával közölte L. M. céggel, hogy járulékok visszatérítése iránti kérelmét nem teljesítheti. L. M. cég 14 napon belül beadványt intézett a helytartósághoz, melyben azt a kivánságát fejezte ki, hogy felügyeleti jogának gyakorlásával változtassa meg az intézet határozatát és térítse vissza a tartozatlanul fizetett járulékokat. A helytartóság a beadványra 1909. november 11-én Z. IV. 269/3. alatt felelt és a leiratban megállapítja, hogy L. M. cég beadványával állami felügyeleti jogának gyakorlását kívánta, a helyhatóság nem tartja indokoltnak felügyeleti intézkedés tételét, mert nem felel meg a közérdekből a hatóságoknak biztosított felügyeleti jog értelmének és céljának, hogy a balesetbiztosító intézet és egyes érdekelték közt felmerülő vagyoni vitákba felügyeleti intézkedésekkel beavatkozzék. A helytartóság határozatát — L. M. cég felebbezvéen — a miniszter helybenhagyta. E belügyminiszteri határozat ellen élt panaszszal L. M.

jogutódja. A panasz szerint a felügyeleti hatóság köteles volt érdemleges döntésre, mert panaszló a balesetbiztosító intézet helytelen eljárását állította a járulékok kivetésénél és a visszatérítésre irányuló törvény elintézésénél és így a felügyeleti hatóságnak nyilatkoznia kell, megfelel-e az intézet eljárása a törvénynek és alkalmas eszközökkel biztosítani kell a törvény betanítását. A panasz a most előadottak szerint a helyhatósági végzés alapjára helyezkedik. Nem vitatja, hogy felügyeleti intézkedést kívánt, az egyetlen panaszpont, mely világosan kifejezésre jut, olyképen formulázható, hogy az állami hatóságok a helyhatóság és a belügyminiszterium, törvényesen biztosított felügyeleti jogánál fogva, nem voltak jogosítottak arra, hogy a kívánt felügyeleti intézkedést megtagadják, hanem kötelesek voltak, felügyeleti joguknál fogva, a dolog érdemével foglalkozni és intézkedni akár olyan irányban, hogy a követelt járulékok visszatéríttessenek, akár olyan irányban, hogy a balesetbiztosító intézet határozat hozatalára köteleztessék. Nem foglalja magában a panasz olyan sérelem előadását, mely szerint a törvény valamely intézkedésének sérelmével járt el az intézet, midőn formális határozatot nem hozott.

Ez a panasz azonban nem alapos. Az állami felügyeleti jog és a politikai hatóságok felügyeleti joga a balesetbiztosítási törvény 48. §-a szerint az állami hatóságok joga, melyet a törvény azért biztosít, hogy a közérdek érvényesíttessék és megvédessék; oly jog, melyek érvényesítését egyesek kérhetik, de nem követelhetik. E jog érvényesítésére jogigényük a feleknek nincs. Ezért kellett a panaszt elutasítani.

MUNKAVISZONY.

Egy izben előforduló késői megjelenés nem ok a munkaviszony azonnali felbontására.

A krakkói iparbiróság 1909 január 12-én kelt Cr. I. 10 9. sz. ítélete.

Ítélet: Felperes keresetének hely adatik. Megállapítatik, hogy a felek közt levő munkaviszony fennáll.

Indokolás: A felek egyező előadásából megállapítható, hogy panaszos pékmunkás 1907 október havától panaszosnál dolgozott mindig pontosan járt a munkára és azt kifogástalanul végezte. 1909 január 3-án, szerdán délutáni öt óra helyett 10 órakor jelentkezett esti munkára és eltávozott, miután látta, hogy munkáját időközben egy másik munkás elvégezte. Másnap panaszlott elbocsátotta panaszost az azelőtti napi késésért azzal, hogy a közöttük levő munkaviszonyt felbontottnak tekinti. A tárgyaláson panaszos betegséggel próbálta késedelmét indokolni, panaszlott pedig előadta, hogy a szóban forgó időben panaszos kártyázott.

A bíróság nem helyezkedhetett a panaszlott álláspontjára, mert, bár panaszos késedelme, mely munkájának más munkásnak történő átadását tette indokoltá, ugyanolyan természetű, mint a kimaradás, még sem tekinthető ezzel azonosnak, mert utólag jelentkezett és ezzel munkára készségének adta jelét. A kötelességek állandó megszegésének nem lehet tekinteni panaszos eljárását, mert az elkésés csak egyszer fordult elő és a panaszos kifogástalan magaviseletére való tekintettel csak akkor lehetne kötelesség-mulasztásról szólni, ha az elkésés többször fordult volna elő, vagy pedig kapcsolatos lett volna a munka pontos teljesítésére való felhívás dacos visszautasításával. Az a kérdés tehát, mi volt az elkésés oka, nem is lényeges a per eldöntése szempontjából.

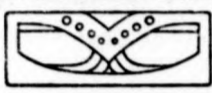
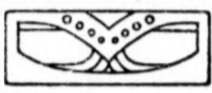
Munkaadó felelős a munkakönyv késedelmes visszaszolgáltatásából eredő károkért, még ha mulasztás nem is terheli.

A wieni iparbiróság 1909 június 3-án kelt Cr. V. 514/13. sz. ítélete.

Ítélet: Panaszos igényének hely adatik.

Indokolás: Panaszos munkabérkárpótlást kér 2 napra, mely idő alatt munkakönyvét panaszlottól nem tudta megkapni. Panaszlott elismeri, hogy panaszos nem kapta meg munkakönyvét két napig kilépése után és pedig azért, mert munkakönyve a weidlingi barakok égése alkalmával elveszett. Panaszosnak ajánlották, hogy Jaroslauban új munkakönyvet szereznek neki, azonban ezt az ajánlatot elfogadni nem akarta, mert nem használhat lengyelnyelvű munkakönyvet. Ezért Weidling polgármesteréhez fordult újabb munkakönyv kiállítására végett, ez utóbbi hivatalnál azonban elhúzódott a munkakönyv kiállítása. Ami a munka-

könyv nem kellő időben történő átadásából eredő kártérítési követelést illeti, megállapítja, hogy az Ipari Rendtartás 80. §-ának g) pontja nem jelöli meg előfeltételként a munkaadó mulasztását, hanem e § szerint a nem kellő időben történő visszaadás önmagában indokolja a kártérítési kötelességet. Ehhez járul még az, hogy a panaszlott, amennyiben abban a meggyőződésben volt, hogy egy Jaroslauban újonnan kiállított munkakönyvvel köteles megelégedni (az Ipari Rendtartás 80. §-ának g) pontja megállapítja, hogy a tartózkodási hely községi hatósága illetékes a munkakönyv kiállítására), ezen álláspontjához kellett volna ragaszkodnia és nem kilátásba helyezni panaszosnak, hogy a weidlingi polgármestertől kap munkakönyvet. E községi hatóság késlekedése azonban nem eshetik a munkás terhére.

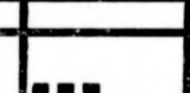
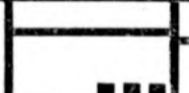

SZAKIRODALOM.

Mintázási tanmenet. A népiskolai kézimunka-oktatás, agyagmintázás sikerét biztosító nagyszabású munkát: »Mintázási Tanmenet«-et állított össze és adott ki Hargita Nándor székelyudvarhelyi áll. kő- és agyagipari szakiskolai igazgató, szobrász. Szerzőnek ezen, az agyagmintázás minden részletét felölelő, értékes munkája két részből áll: a mintázás tanítására vonatkozó összes tudnivalókat magában foglaló »Vezérfonal«-ból és a gyakorlati kivitelhez mintákat adó 84 db. gipszminta és 14 db. fali rajzlapból.

Nemcsak a szakember, de a népiskolai tárgykörrel teljesen ismerős és otthonos gyakorlati tanító munkája is ez a Tanmenet, mert szerzője a székelyudvarhelyi szakiskolai tanulókat, továbbá az elemi népiskolai és alsóbb osztályú középiskolai tanuló-ifjúságot már esztendőök óta tanítja a mintázásra. Az elismeréssel adózó kedvező bírálat alapján a Mintázási Tanmenettel a vallás- és közoktatásügyi minisztérium 3.285-911. számú rendeletével engedélyezte és a taneszközök jegyzékébe felvette.

Az egész munka ára 75 korona, melyet iskolák részére a helyi kivánságok szerinti részletfizetés mellett is szállít a szerző.

Megrendelési cím: Hargita Nándor, áll. szakiskolai igazgató, Székelyudvarhely. Ajánljuk ezt a kiváló szakmunkát az érdekeltek figyelmébe.

HIRDETÉSEK.

Érdekes rádium-tanulmány. Dr. Szilárd Béla, Párisban élő hazánkfia, a Curie-féle laboratórium volt asszistense és jelenleg a »Laboratoire de Produits Radioactifs« igazgatója a napokban Budapesten járt és ez alkalommal körülményesen foglalkozott a szt.-lukácsfürdői gyógyforrások vizsgálatával. A források, az iszap és a forrásgázok radio-aktivitása annyira felköltötte a tudományos körök által szaktekintélynek elismert magyar tudós figyelmét, hogy kutatásainak feltűnést keltő eredményét hosszabb tanulmányban fogja ismertetni. A tanulmány közlését élénk érdeklődéssel várják balneológiai szakkörökben.

GÁSPÁR TESTVÉREK

Budapest, VII. kerület, Erzsébet-körút 42. sz.

Orvosi és irodai kabátokban rendkívüli nagy raktár.

E hirdetésre hivatkozók 10 százalékos engedményben részesülnek.

A

A legti
fertőző

ALAPI

FISC
RÉS

VI.,

Legjob
magy
gazd

ajánl :
kötél
Raktár

Tov
kocsizó
vizhatla
tömlők,
nyegek
Lav
e szakb
gyári ár
eszközö

Részletfizetésre

is szállítunk

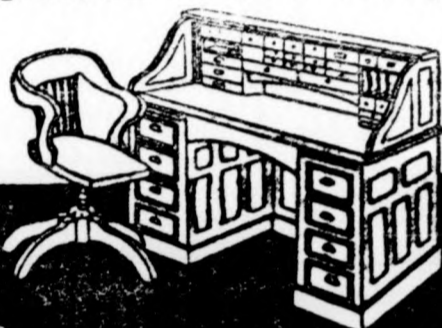
modern amerikai irodai-, íriszoba-

és könyvtár-berendezéseket

Glogowski és Társa ca. 60 kár. udv. számláló

Budapest, VI. ker., Andrásy-út 12.

Képes
árjegyzék

Ingyen
és bérmentés.

SZENT-LUKÁCSFÜRDŐ gyógyfürdő, BUDA.

TÉLI ÉS NYÁRI GYÓGYHELY.

Természetes forró-meleg kénes források, iszapfürdők, iszapborogatások, masszázs, vizgyógyintézet, gőzfürdők, kő- és kádfürdők, gyógyvízuszodák. Olcsó és gondos penzió. Csúsz, köszvény, ideg-bőrbajok, lakás, ellátás felől kimerítő prospektust küld ingyen a

SZENT-LUKÁCSFÜRDŐ IGAZGATÓSÁGA, BUDA.

A KRISTÁLY-forrás

szénsavval telített ásványvíze hasznos ital ÉTVÁGYZAVAROKNÁL és EMÉSZTÉSI NEHÉZSÉGEKNÉL.

A legtisztább és LEGEGÉSZSÉGESEBB asztali és borviz. — Hathatós szomjcsillapító. — Óvszer fertőző betegségek ellen.

SZENT-LUKÁCSFÜRDŐ KÚTVÁLLALAT R.-T., BUDÁN.

ALAPITTATOTT 1856.

TELEFON 958.

FISCHER PÉTER ÉS TÁRSA RÉSZV.-TÁRS. BUDAPEST.

Főüzlet és gyár:

VI., Kossuth Lajos-utca 6.

Ajánlják saját készítményű orvosi műszer, sérvkötő, haskötő, müláb, műkar, támszék és a betegápoláshoz szükséges összes gyártmányaikat.

Előnyös árak. Pontos kiszolgálás.

Árjegyzék kívánatra ingyen.

Legjobb és legmegbízhatóbb minőségű magyar bácskai kenderből készült gazdasági és műszaki kötélárút

ajánl: **Bleier és Weisz** kötélgyártó cég BUDAPESTEN.
Raktár és iroda: VII, Károly-körút 7.

Továbbá: **TORNAESZKÖZÖK**, valamint kocsizó-lóhálók, szánhálók, gabonaszákok, vízhatlan ponyvák, kender, csepű, vászontömlők, itató- és tűzvédrek, kokusz futószőnyegek és lábtörölők, ruhaszártó kötelek.

Lawn-tennis hálók, fogolyhálók stb. e szakba vágó árúkat a legjutányosabb eredeti gyári áron. — Vidéki megrendelések pontosan eszközölte'nek.

MAGYAR KENDER- ÉS LENIPAR R.-T.

Előbb: Salzmann és Társa.

Központ: Budapest V., Szabadság-tér 15.

Gyárak: Szeged, Dunaföldvár stb.

Szegedi szövődénkben készülnek a saját kendergyárunkban kikészített, fonódánkban fonott fonalakból a legjobb minőségű vásznak, vízmentes szövetek, len- és kenderzsákok stb.

Ajánljuk a kendergyárunkban kikészített, elismert jóminőségű kenderfajtáinkat és fonódánk elsőrendű len- és kender-fonalait.

GARAY SAMU ÉS TÁRSA

sebészeti-, mű-,
kötőszel- és vil-
lanygép-gyártók. BUDAPEST, IV.
Kossuth Lajos-
utca 1. szám.
(Ferenciek bazára). Gyár ugyanott az udvarban.

A budapesti és számos vidéki kerületi munkásbiztosító pénztár és betegsegélyező egyletek szerződéses szállítói ajánlják saját készítményű sérvekötő, haskötő, orthopädia-gépeiket; műlábak, műkezek, lábgépek, mellfűzők és összes egyéb betegápolási gyártmányait és orvosi műszereiket, valamint rendelő-intézeteknek szükséges vasbutor és egyéb berendezéseiket.

JUTÁNYOS GYÁRI ÁRAK!
Javításokat gyorsan és olcsón teljesítenek.
PÁRTOLJUK A MAGYAR IPART!

BUDAI MÁRIA-FORRÁS

természetes sulfatos ásványvíz.

Ivókúra hidegen vagy melegen.

INDIKÁLT: 1. Szív és véredények bajainál, arteriosclerosisnál, asthmánál és agyvérzésekénél unicum és specifikum. 2. Gyomor-, bél-, máj- és epeutak bajainál. 3. Vese-, húgy- és ivarszervi bántalmaknál (húgycső, húgycsőtakar, vesefőveny, vese- és húgyhomok és vesemedencelob eseteiben). 4. Prostatabajoknál, méhbajoknál, köszvénynél, (húgsavas diathesis, elhízásnál és cukorhúgyárnál). 5. Páratlan hatású gyermekhashajtó.

ELŐNYEI: 1. A vizeletet enyhén és biztosan fokozza, szabályozza és tisztítja (nátrium nitrátum, magnesium sulfuricum és calciumchlorid tartalmánál fogva). 2. A bélműködést nagyobb tevékenységre serkenti. 3. Az étvágyat meglepően elősegíti. 4. Kevés szén-savat tartalmaz.

□ ALAPITVA: 1892. ÉVBEN. □
ÁLLAMI FELÜGYELET ALATT.

GERŐ FERENC

KATONAI ELŐKÉSZÍTŐ INTÉ-
ZETE AZ EGYÉVES ÖNKÉN-
TESSÉGI KÉPESÍTŐ VIZSGÁRA

Budapest, VII., Rózsa-utca 33.

Előkészít 6 és 10 hónapra terjedő tanfolyamokon. Részletes ismertető és vezérfonal a tanúáshoz az igazgatóságnál kapható. Beiratás naponként d. u. 4-7-ig.

TELEFON 79-34.

Alapítatott
1841-ben.

Pesti Magyar Kereskedelmi Bank Budapest

V., Fürdő-utca 2.

◆ Alaptőke 50,000.000 K,
Tartalékok 68,600.000

Igazgatóság: V., Fürdő-utca 2. szám.

Központ: V., Fürdő-utca 2. szám.

Váltóüzlet: V., Fürdő-utca 2. szám

Fiókok Budapesten:

◆ II., Fő-utca,
◆ II., Margit-körút,
◆ IV., Kossuth Lajos-utca és
Károly-körút sarkán,

V., Váci-körút 74.,
V., Szabadságtér 16.,

◆ VI., Andrassy-út 21.,
◆ VII., Erzsébet-körút 26.,

VII., Lövelde-tér 9.,
◆ VIII., József-körút.

IX., Várház-körút 5.

Fiókok a vidéken:

Brassó, Eszék, Nagykanizsa, Nagyszeben, Sopron, Újpest, Újvidék. Ezenkívül kommanditok és affiliált intézetek az ország, valamint a balkánfélsziget nagyobb városaiban. Sarajevo, Athen.

AEROLITH

KIS J. JENŐ

okl. mérnök szabadalma

Az „AEROLITH“

a modern építkezésnek építőköve, mellyel nemcsak gyorsan és olcsón, de az egészségügyi követelményeknek legmegfelelőbben lehet építeni.

Az „AEROLITH“-

falak szárazak, szellőztethetők és kívül-belül bármely módon még kiégetéssel is desinficiálhatók.

Az „AEROLITH“

ezért kiválóan alkalmas kórházak, iskolák, munkáslakások, műhelyek stb. építésére.

Bővebb felvilágosítással készségesen szolgál

KIS J. JENŐ

okl. mérnök, építési vállalkozó, szab. Aerolith-, cementárú- és terracit-gyáros

Budapest, V., Pozsonyi-út 19.

»Hunnia« magyar géptömítő- anyag-gyár részv.-t.

BUDAPESTEN, V. kerület, Visegrádi-utca 17-ik szám.

GYÁRT: Mindennemű tömítőanyagokat, szivattyúk, compressorok, valamint alacsony-, magasnyomású és túlhevített gőzgépekhez. ==

Különl.: »Hunnia« magasnyomású tömítőlemez.

A magyar királyi államvasútak, állami, kincstári és városi üzemek szállítója.

Hazai gyártmány!

HIRSCH és FRANK

Budapest-salgótarjáni gépgyár és vasöntő részvénytársulat. BUDAPEST, VI., ARÉNA-ÚT 132. sz.

□ Külön osztály: TÉGLAGYÁRI GÉPEK. □ Gyárt: FALITÉGLA- S CSERÉPSAJTÓKAT, TÉGLAGYÁRTÓ- ES ANYAGMEGMUNKÁLÓ- GÉPEKET, legújabb és legjobban bevált □ szerkezetekben. □

Elvállalja anyagvizsgálatok kivételét és TELJES TÉGLAGYÁRI TELEPEK LÉTESÍTÉSÉT

Tervek és költségvetések díjtanul. □ ELSŐRANGÚ REFERENCIÁK.

Elszakíthatlan
munkásöltöny

Orvosi boncköpeny
Orvosi rendelő kabát
Gyógyszerészköpeny
Vegyeszköpeny

GUTMANN J. ÉS TÁRSA

Budapest, Rákóczi-út 16.

Minta és árjegyek ingyen és bérmentve.

MAGYAR TÖRLÖGUMMI

kapható minden papirkereskedésben

VÉDJEGYE:

Magyar címer a védjegye,
Magyar diák csak ezt vegye!

MAGYAR
RUGGYANTAÁRÚGYÁR
RÉSZVÉNYTÁRSASÁG
BUDAPEST.

TARTLER ANTAL BUDAPEST.

Főüzlet: V. ker., Király-utca 100.

Fióközlet: IX. ker., Lónyai-utca 49.

Fűszer-, csemege-, konzerv-, korai zöldsézelékek-, tea- és déligyümölcs-kereskedése. ☉ Telefon 165-23.

Legújabb rendszer! A bevásárlásokról esetenként chequeket adunk, amelyek összegyűjtése és bemutatása után minden 40 K összegből **1 korona visszatérítetik!**

Az Angol Park szállítója.

E

lőnyös fizetési feltételek mellett olcsó gyári áron a legjobb gyártmányú varró, ipari és gazdasági gépek, úgyszintén háztartási eszközök kaphatók **TATÁN, FENYVES NÁNDOR** Közgazdasági Áruforgalmi Vállalatánál, Komárom-megye.

HIRMANN FERENC

FÉMONTODE, RÉZ- ÉS ÉRCMŰÁRÚGYÁRA
BUDAPEST VII., CSÁNYI-U. 7-9.

KÉSZÍTEK mindennemű szerelvényeket, víz-, gőz-, légszesz- és fürdőberendezések részére. Szőlő- és pincegazdászati gépeket és eszközöket. Szivattyúkat. Vasuti kocsik- és hajó-szerelvényeket. Kereskedelmi réz- és vas-súlyokat. Öntvényeket minden ötvözet szerjnt. Állandóan raktáron: vízvezetéki szerelvények, kovácsolt és öntöttvas-csövek. Öntöttvas fürdőkádak és zománczott kiöntők. Egészségügyi berendezések. Fayence-árúk.

HOLLANDI

életbiztosító részvénytársaság

(Algemeene Maatschappij van Levensverzekering en Lijfrentie)

AMSTERDAM.

MAGYARORSZÁGI IGAZGATÓSÁG AZ INTÉZET
SAJÁT PALOTÁJÁBAN:

Budapesten, Kalvin-tér, Baross-utca 1., Üllői-út 2-4. sz.

Bejárat az Üllői-út 4. sz. kapun.

LEGOLCSÓBB DIJAK.

Az 1909-ik év végén **358 millió** koronát ::
a biztosítások összege meghaladta.

A tartalékok :: összege: **107 millió 216,324 K 96 fill.**

:: Eddigi **96 millió 370,016 K 33 fill**
kifizetések:

IFJ. ANDAI ÁRMIN

ÉKSZERÉSZ ÉS ÓRÁS

BUDAPEST VI., KIRÁLY-U. 66.

Zenepalota mellett.

*Ékszemunkák, valamint át-
alakítások és óra-javítások
kiváló pontossággal és szak-
szerűen eszközöltetnek.*

„Continental“ Pneumatik

legjobb gyártmány
kerékpárok, hintók
és automobilon ke-
:: rekei részére. ::

ÖSTERREICHISCH-
AMERIKANISCHE
GUMMIFABR. A.-G.

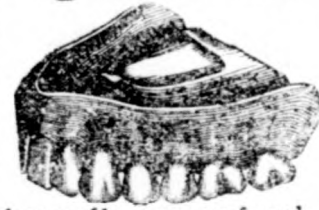
WIEN, XIII., BREITENSEE.

Raktár Budapesten:

DÉRY GYULÁNÁL,

VI. ker., Révay-utca 6. szám.

Budapest, IV. ker., Károly-körút 26. 1. em.
fogtechnikai és fogorvosi

műtermünkben készí-
tünk (a gyökér eltávo-
lítása nélkül is) termé-
szethű fogpótlásokat
aranyban és (vulcanit)
kautschukban szá-
padlás nélküli fogpót-
lások, u. m. arany-
koronák, csapos fogak és aranyhidak a leg-
művészebb kivitelben. Továbbá arany, porcelán,
cement és amalgam töméseket (plombák), fog-
huzás teljes érzéstelenítéssel.

Edelmann József dr. és Márfaq Arthur
egyet. orvos — fogorvos.

Rendelés 9-6-ig. ☐ Ünnepnap 9-1-ig.
Mérsékelt árak! Lift Villamos megálló.

A fogfájás és a modern fogpótlás című,
mindenkit érdeklő könyv most jelent meg dr.
Edelmann és Márfaq fogorvosok tollából (IV.,
Károly-körút 26.) 10 fillér ellenében díjtalanul
bármelynek megküldetik.

Mechanikai len- és kenderszövő, kiké- szítő és impregnáló gyár Taussig Sámuel és fiai

Raktár: V., Bálvány-utca 22.

GYŐR

Telefonszám 30-32.

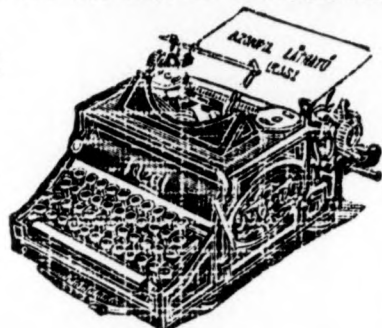
Hazai gyárunkban: mezőgazdasági célokra szolgáló szállító és fuvarozó kocsik részére alkalmas vízmentes ponyvák, továbbá katonaság, kórházak, hajó és vasúttársaságok vászon-árú felszerelése készülnék. Gyártunk továbbá len és jutazsákokat, bélésvásznakat, szabók, cipészek és szíjgyártók részére, továbbá roletttagradlót, finom fehér és durva vásznat.

Ideal

írógép

absolut látható irással.

Igen
célszerű
beteg-
pénz-
tárak
részére.

Vezérképviselői

SCHOTT H. ÉS DONNATH

cs. és kir. udvari szállítók
BUDAPEST, VI. KER., ANDRÁSSY-UT 53. SZ.

FANGÓ

GYÓGYINTÉZET

Budapest VII., Erzsébet-körút 51.
(Körúti fürdőben).

Battaglai vulkanikus radio-
activ iszappal való részle-
ges göngyölés. Csúz, kösz-
vény, idegszabák, sebészeti
utóbántalmak és izzadmá-
nyok (hasúri) eseteiben gyors
és radikális eredmény. ☐

Ajánlják orvosaink
☐ legkiválóbbjai. ☐

1909-ik évben 32.000 kezelés.

Munkásbiztosító pénztárak
figyelmébe ajánlja az Országos
Pénztár 1909. okt. 28-án
megjelent 38.457. sz. körirata.

FANGÓ-ELADÁS. HÁZI KEZELÉS.

VEZETŐ ORVOS: VÁNDOR DEZSŐ DR

ROZSDA ELLEN LEG- MEGBIZHATÓBB MÁZ

LEGJOBB HAZAI GYÁRTMÁNY
SIDEROSTHEN-LUBROSE MŰVEK.

Iroda: BUDAPEST, VI., Podmaniczky-u. 27.
Gyár: FIUME.

Aki igazán SZALÁMIT akar venni,
jó és izletes az kérjen

HERZ-SZALÁMIT

Ezen legjobb hírnévnek örvendő magyar
szalámi a legtisztább kezelés mellett első
rendű sertéshusból készül. Csak az a va-
lódi Herz-féle szalámi, melynek rudja ólom-
pecséttel van el- látható, a mire
látva, melyen a úgy a rudakban,
gyár védjegye mint a felvágott
állapotban való bevásárlásnál ügyeljünk.

Herz Ármín Fiai szalámigyár, Budapest.

!! EGYEDÜLI MAGYAR GYÁRTMÁNY !!

ELSŐ MAGYAR FÉMTÖMLÖGYÁR RÉSZV.-TÁRS. (POZSONY—LIGETFALU)

Gyárt egyszerű, kettős és átfonott fémtömlőket acél, bronz, vörösréz
és bármely más fémből viz, gőz, olaj, kőolaj és savak részére.

Vezérképviselőt és raktár: Barta Győző Budapest, VI. ker., Dávid-u. 1/B.

TELEFONSZÁM 3-36.

TELEFONSZÁM 3-36.

Orvos urak figyelmébe!

Ludtalupek és fájós lábúak legjobb eredménnyel használják a **szab. Laufer ludtalupek-fűzőt.**

Szakorvosok által elismerve. — Prospektust kívánatra ingyen küld az egyedüli készítő

SZÉKELY ÉS TÁRSA

ortopéd-cipész.

BUDAPEST,

V., Muzeum-körút 9. szám.

TAURIL

MAGYAR MUNKÁS
MAGYAR MUNKÁJA

a legtekéletesebb TÖMITŐ LEMEZ

EXPORT AZ EGÉSZ VILÁGBA.
ÓVAKODJUNK UTÁNZATTÓL.

Tauril központi elárusítási iroda:
Budapest, VI., Gyár-utca 26. sz.

Dr. PAJOR- szanatórium és vizgyógyintézet

BUDAPEST,
VAS-UTCA 17. SZ.

A POSTYÉNI ISZAP
FŐRAKTÁRA.

Elsőrangú fürdőhely

LIPIK

Vasut-, posta-, távirda- és telefon-
állomás.

BIZTOSAN GYOGYITJA

a tápcsatorna összes bántalmait,
hurutokat, diabetest, köszvényt,
csúzt, csonttöréseket, gyermek-
és alkati kórokat.

Egyetlen alkalikus, konyha-
sós, jódtartalmú hévviz **64C.**

IVÓKURA.
HÉVVIZFÜRDŐK.
SZÉNSAVAS FÜRDŐK.
VIZGYÓGYINTÉZET.
INHALATORIUM.

A fürdőhelyen 10 kiváló orvos működik.
Prospektust küld a Fürdőigazgatóság.

::: KÖRUTI FÜRDŐ :::

Budapesten, VII., Erzsébet-körut 51. sz.

A főváros gócpontjában.

TISZTASÁGI- ÉS GYÓGYFÜRDŐ TELJESEN FELSZERELVE.

OSZTÁLYAI:

GŐZFÜRDŐ,
KAD ÉS
HULLAMUSZODA

VIZGYÓGYINTÉZET,
FANGÓ ÉS
SZÉNSAVAS ÉS

SÓS FÜRDŐK.

Mind a 7 osztály télen és nyáron egyaránt teljes üzemben. Orvosi rendelés és felügyelet.

Pesti Könyvnyomda Részvény-Társaság (Hold-utca 7.)

KÜLÖNLEGESÉGEK a glycerin-, szirup-, petróleum-, spiritusz-, likőr-, konyak-, élesztő- és malágyártás terén, kivonatoló, falepároló és gőzölő berendezések. Vízisztítók, sör- és do-

KREICHEL ES HEISZLER
VEGYIPARI GÉPGYÁR R.-T.
BUDAPEST, X., Noszlopy-utca 1. szám, Kőbánya.
Állomás: Kőbánya alsó pályaudvar

MUNKÁSÜGYI SZEMLE

KÖZLEMÉNYEK A MUNKÁSBIZTOSÍTÁS, A SZOCIÁLIS EGÉJSZÉGÜGY, A MUNKÁS-VEDELEM, A MUNKAVISZONY ÉS AZ IDE VONATKOZÓ JOGGYAKORLAT KÖRÉBOL.

SZERKESZTI: KIS ADOLF.

TÁRSSZERKESZTŐK: Dr. STEIN FÜLÖP és Dr. HAHN DEZSŐ.

Megjelenik minden hó 10-én és 25-én. Előfizetési ár egy évre 20 korona. Szerkesztőség és kiadóhivatal: Budapest, VII., Rózsa-utca 29. Telefon 93-99. Postatakarékpénztári csekk-számla 24.911.

TARTALOM : CIKKEK: Kolera és pauperizmus. — Szükséges-e s mily irányban a szolgálati szerződésből eredő munkadíjkövetelésnek biztosítása? Dr. Pap Dezső. — Adatok a kerületi munkásbiztosító pénztárak 1911. évi működéséről. — Szociálhygiéne az angol munkásbiztosítási törvényjavaslatban. — Munkásvédelem a legötetesebb Afrikában. — **SZEMLE:** Munkásbiztosítás: Kenyszerbiztosítás és önkormányzat. — A lugosi pénztár. — A munkásbiztosítás reformja. — Ipari mérgezések és betegségek kártalanítása. — Állások szervezése az országos pénztárnál. — A fogadói szobaasszony ipari alkalmazott. — A budapesti kerületi munkásbiztosító pénztár taglétszáma. — A wieni általános munkásbetegsegélyző pénztár. — A háziiparosok betegség eseteire való biztosítása. — A németországi betegsegélyző pénztárak. — A betegsegélyző pénztári alkalmazottak. — Munkásbiztosítás Japánban. — **Szociális egészségügy:** Nyilvános tanácsadás a pályaválasztás előtt. — Az alkohol táptekéről. — Alkonol es baleset. — A köpor beoltyása az egészségre. — A porbelegezés jelentősége. — A napvilágosság eszserőbb kihasználása. — Az ólommérgezés egy újabb tünete. — Küzdelem a lépfene ellen. — Üdülotelep kezmvüesek számára. — A ludtalp az iskolában. — Halálos ipari balesetek Angolországban. — Pályázat. — **Munkásvédelem:** Gyermek ipari foglalkoztatása. — Gyermek es ifjúkoruak védelmenek kiterjesztése. — Gyermek eszseréj munkája gyárakban. — A társadalmi muzeum. — Vasár- es ünnepnapi munkaszünet. — Nők eszseréj munkájának tilalma. — Rendszeres orvosi ellenörzes. — Az angol gyárak tisztántartása. — **Joggyakorlat:** Betegsegélyezés. — Balesetbiztosítás. — Munkaviszony. — Szakirodalom. — Hirdetések.

KÜLÖNLEGESÉGEK a glycerin-, szirup-, petróleum-, spiritusz-, likör-, konyak-, élesztő- es malátagyártás terén, kivonatoló, falepároló es gőzölő berendezések. Víz tisztító, sör- es dohányári berendezések, kazánkovács-munkák es vasszerkezetek.

REICHEL ES HEISZLER
VEGYIPARI GÉPGYAR R.-T.
BUDAPEST, X., Nosszlopy-utca 1. szám, Kőbánya.
Állomás: Kőbánya alsó pályaudvar, waggonkúldemények részére saját iparvágány.
Telefon: 50-85 es 98-10. — Sürögönczim: Reichel es Heiszler.

Kapható minden jobb bőr-, cipő- es divatárú-kereskedésben.

Kapható minden jobb bőr-, cipő- es divatárú-kereskedésben.

Nay és Róna Faárú- es szál-
líróeszköz-gyár
Gépműhely. Központ: Budapest V., Kalmán-utca 15.
Telefon,

Taligák, szállítás-eszközök bármely építkezés es iparüzem számára. Diaphragma-szivattyúk. Fecskendők. Emelő-szerszámok. Vasuti szerzámok. ○○○○ Tessék árjegyzéket kérni.

OETL ANTAL
vasöntödeje, gép- es vas-
szerkezet gyára
Budapest X, Asztalos Sándor-út 18

Vasgerendák. Építkezési vasszerkezetek. Pálma- es növényházak. Mindennemű vasöntvények.

Szent-Margitszigeti üditőviz
A legkiválóbb szénsavval telített ásványviz

Mint asztali víz nagyon kellemes jó hatása, egészségapólo ital. — A Szent-Margitsziget gyógyfürdő felügyelősége saját kezelésében.
Telefon 36-52. Telefon 36-52.
Mindennemű fűszerüzletben